

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Téma

**NOTÁŘSKÝ ŘÁD ZA VLÁDY
MAXMILIÁNA I. HABSBURSKÉHO**

Vladimíra ROHÁČKOVÁ

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

**Fakulta právnická
Katedra právních dějin**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

**NOTÁŘSKÝ ŘÁD ZA VLÁDY MAXMILIÁNA I.
HABSBURSKÉHO**

Zpracovala: Vladimíra Roháčková

Konzultant diplomové práce: JUDr. et PhDr. Stanislav Balík

Plzeň 2015

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně,
a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala
způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, srpen 2015

Vladimíra Roháčková

Poděkování bych chtěla věnovat panu JUDr. et PhDr. Stanislavu Balíkovi za jeho
odborné připomínky, náměty a poskytování konzultací.

O B S A H

I.	ÚVOD	...	6
II.	SVATÁ ŘÍŠE ŘÍMSKÁ	...	8
-	Kořeny	...	8
-	Na troskách Říma	...	8
-	Notářství po rozpadu Římské říše	...	9
-	Následník římského impéria	...	9
-	Notáři v Byzancii	...	10
-	Franská říše	...	10
-	První Karlovci	...	11
-	Král Karel císařem	...	11
-	Německo, Král opět císařem	...	13
-	Vznik římsko-německé říše	...	13
-	Vládci nového impéria	...	13
-	Nástupnické rody	...	14
-	Dědičné království české	...	15
-	Notářství za vlády Přemyslovců	...	16
-	Lucemburkové	...	17
-	Notářství za vlády Lucemburků	...	17
-	Nejoblíbenější český král	...	17
-	Základní říšský zákon	...	18
-	Maiestats Carolina	...	18
-	Úpadek notářství během husitství	...	19
-	Notářství za období stavovské monarchie	...	20
-	Nový oficiální titul „Svatá říše římská národa německého“	...	21
-	Notářství za vlády Habsburků	...	22
-	Úprava notářství Karlem VI.	...	23
-	Reformy Tereziánské	...	23
-	Poslední císař říše římské	...	24
-	Zánik svaté říše římské národa německého	...	24
-			
III.	VLÁDA MAXMILIÁNA I. HABSBUŘSKÉHO	...	25
-	Čím byl Maxmilián	...	25
-	Korunovace	...	27
-	Otec reformy	...	29
-	První raně novověký říšský sněm	...	30
-	Nejvyšší soudní instance	...	32
-	Správní reforma	...	33
-	Prázdny titul	...	33
-	Císařský notářský řád	...	34
-	Rok 1519	...	34

IV. LATINSKÉ NOTÁŘSTVÍ A JEHO VÝVOJ	...	35
- Nejstarší počátky v notářství	...	35
- Notářství novověku	...	36
- Notářství v Itálii	...	36
- Francouzské notářství	...	38
- Vývoj notářství v Německu	...	40
- Notářství v Rakousku	...	41
- Notářství ve Španělsku	...	43
V. CÍSAŘSKÝ NOTÁŘSKÝ ŘÁD Z ROKU 1512	...	45
- Císařské jmenování	...	46
- Pečetě	...	47
- Papežské jmenování	...	48
- Jmenování konané lantkrabětem-vicebantkrabětem	...	48
- Jmenování říšským městem	...	49
- Jmenování univerzitou	...	49
- Reforma krále Zikmunda	...	50
- Kolumbův notářský akt	...	50
- Rozbor notářského řádu	...	51
- Notářovo učení	...	60
- Notářovo umění	...	60
- Nestrannost notáře	...	61
- Povinnost notáře k vykonávání úřadu	...	61
- Otázka místa notářské činnosti	...	61
VI. ČESKÉ NOTÁŘSTVÍ	...	63
VII. ZÁVĚR	...	68
VIII. RESUMÉ	...	70
IX. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	...	72
Seznam příloh	...	74
Přílohy 1 – 10	...	75

I. ÚVOD

Téma mojí diplomové práce bylo zvoleno pečlivě po dlouhé úvaze. Jím je Notářský řád a jeho jednotlivé související kapitoly. V profesi právníka je potřeba znát historii, která se zabývá vývojem lidské civilizace, práva, tradice, státu i samotného notářství. Význam práce notáře spočívá v předcházení sporům. Hned v úvodu si dovoluji použít citaci autora knihy zabývající se notářským vývojem. „*Starobylý ústav notářství ovšem ne vždy a všude došel stejného pochopení a málokde dospěl dosud k úplné dokonalosti. Avšak životní jeho síla jest neúmorná; přečkal věky, přetrval bouře státních převratů i hrůzy revolucí a postupuje dál a dále krok za krokem s osvětou, takže nyní ve všech čelnějších státech jest domovem a smutně by proslul stát, v němž by notářství nemohlo zapustiti kořeny!*“¹ V těchto slovech, která jsou stará více, než sto let je stále zakotvená myšlenka instituce notářství, platná i v současné době.

Samotná diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol, přičemž první kapitola je úvod. Druhá pojednává o Svaté říši římské, historických mezníků a osobnostech ovlivňujících její další kroky mnoha staletími a končí až zánikem římského impéria. Posledním jejím císařem byl Theodosius I. Po konci jeho vlády došlo k rozpadu na dvě samostatná impéria. Symbolem zániku západní části říše se později stal germánský válečník Odoaker. Práce pokračuje v popisu historických událostí a souvislostí a významných osobností. Je zde popisován vývoj notářství za období vlády Přemyslovců, Lucemburků, období úpadku notářství za éry husitských válek, čas stavovské monarchie a Habsburků. Obsahuje pojednání o vládě Marie Terezie a téma končí až v čase zániku říše roku 1806.

Ve třetí kapitole se věnuji období vlády císaře Maxmiliána I. Habsburského, muži osvícenému a otce reformy moderního státu. Smyslem jeho vládnutí bylo hledání práva a pořádku a zakotvení míru. Tyto snahy byly dovršeny v mnoha vydáních například nejvyšší soudní instance, správní reformy. Zde se krátce zmiňuji o osobě Martina Luthera.

¹ ŠEDIVA, Václav, ed. Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec. Turnov: Sluka § Jiránek, 1894. (10), 401 s. str. 3

Čtvrtá kapitola charakterizuje vývoj notářství v samostatných státech Evropy. Popisuje nejstarší počátky, následuje notářství novověku a posléze notářství v jednotlivých státech.

Pátá kapitola pojednává o Císařském notářském řádu, který silně ovlivňoval trendy a vývojové myšlenky ve veřejném pořádku a právním stavu. Obsahuje způsoby jmenování císařské, papežské, lantkrabětem, říšským městem a univerzitou. Zmiňuje se o historickém významu pečeti, upravuje snahy předchozího reformátora krále Zikmunda. Převážně je tato kapitola zaměřena na rozbor jednotlivých právních institutů. V něm jsou obsaženy základy činnosti, předpoklady, o závětech, doručování císařských písemností, odvolací listiny, přísaha a odbornosti notářů.

Poslední kapitola se věnuje rámcově historickému vývoji notářství českého. Jsou zde zmíněny osobnosti podílející se na vývoji notářství. Stručně se zaměřím na vývoj notářství na českém území a současně se zaměřím k nynější právní úpravě.

II. SVATÁ ŘÍŠE ŘÍMSKÁ

Kořeny

Na samém počátku stála starověká římská říše, která se stala základem o sjednocení pozdější Evropy.

Na počátku všeho stál Řím, velký Řím, který se stal pánem celého Středomoří a měl nejmocnější armádu celé oblasti. „*Dopřává se dávnověku výsada, že smí mísit lidské s božským, a činit tak počátky měst vznešenějšími.*“² Získával nová území, ale měl i slabiny v mocenském systému, četná povstání otroků jeho síly oslabovaly. Téma Říma je velmi obsáhlé, proto se zaměřím na významné mezníky tohoto impéria.

Na troskách Říma

Římská půda se stala germánskou říší a tím byla antická jednota narušena. Posledním císařem, který vládl v celé římské říši Theodosius I., zvaný Veliký (399-375 n. l.). Jeho vláda vyhlásila boj pohanství a prohlásil křesťanství za státní náboženství. Měl dva syny, kterým před svojí smrtí rozdělil impérium a tím se s jeho smrtí 395 n. l. definitivně rozpadlo na Západořímskou a Východořímskou říši, zatímco Východořímská říše žila svým vlastním životem ještě téměř 1000 let.³ V západní oblasti docházelo k přelomovým událostem. V nezávidění hodné situaci se ocitli vládci západní říše, rozpadala se přímo pod rukama. Obě části impéria se již nikdy nesetkaly. Vliv na rozpad Západu byl i díky byrokracii, vysoké dani a inflaci.

Jednak germánské kmeny přicházely i se souhlasem obyvatel a chránily je před dalšími nájezdíky a byl uplatňován princip hospitality, kdy větší držitelé půdy postoupili určenou část půdy a majetku. Germánští vojáci pronikali do vojenského systému a zastávali velmi vysoké funkce. Germánské obyvatelstvo se řídilo barbarskými zákony, ty byly vytvářeny mezi 5. - 9. stol. n. l., pokud tam žili Římané, řídili se vlastním právem. Ohromná římská říše skomírá pod hordami

² VOLNÝ, Zdeněk a kol., *Toulky minulostí světa*, díl 3, VIA FACTI, 1. vyd., 2001, 221 s., ISBN 80-238-7462-4, str. 6.

³ VOLNÝ, Zdeněk a kol. *Toulky minulostí světa*, díl 5, VIA FACTI, 1. Vyd. 2003, 221 s., ISBN 80-239-11384, str. 6-7.

barbarských kmenů, samotný Řím je dvakrát vypleněn a jakmile se objeví na scéně germánský vůdce Odoaker, definitivně ukončí epochu Říma.⁴

Notářství po rozpadu Římské říše

V období stěhování národů, došlo k rozpadu západní říše římské a na půdě rozpadlé říše došlo ke vzniku germánských království, to nebránilo dalšímu vývoji tabellionátu. Z důvodu, že staří Germáni neznali tento stav a také proto, že zde nebyl žádný odpor k vývoji tabellionátu. I přes rozdrobenost Itálie zde byla zachována zásada, že Římané i Germáni uplatňovali a používali své vlastní právo. Tabellionát zůstal zachován na panství východních Gothů a Langobardů a u nových obyvatel zdomácněl.⁵ Dokumentují to i příslušná ustanovení *lex Romana Burgundorum* a *lex Romana Visigothorum*.

V královské kanceláři působili královští notáři jako úředníci. Stejně jako úředníci císařů řeckých měli svého pronotaria. Frančtí králové vládnoucí od r. 774 v Horní Itálii, používali dvorskou kancelář, k níž náleželi také notarii, zvaní *notarii imperatoris*. Stav, kdy si langobardská knížata vybírala své notáře byl podobný také v církvi. Již v roce 98 po Kristu se objevují první zmínky o *notarii regionarii* nazvaných dle sedmi částí města Říma.⁶ Církevní notáři pocházeli ze vznešených římských rodin a jejich prvotním úkolem bylo zaznamenávat činy mučedníků, teprve později se stali základem pontifikální kanceláře.

Následník římského impéria

Právoplatným dědicem Východořímské říše byla Byzanc. Slovo byzantinismus je chápáno jako synonymum arogance, marnivosti a úpadku. V raném středověku přesto byla tato říše nejmocnějším státem, který se rozprostíral od Itálie k Sýrii a po poušť Arménie. Byzantské impérium mělo rozsah od 4. stol do r. 1453, území již bylo v pouze v rozsahu hlavního města, došlo k odpojení ostatních evropských částí. Zbytky říše nebyly schopny odolávat nájezdům Turků. Sídlem vládců je Konstantinopol.⁷

⁴ SCHELLE, Karel a kol. *Právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 1134 s., ISBN 978-80-7380-043-7, str. 212-213.

⁵ SEDIVA, Václav: O notářství u Římanů a jeho dalším vývoji v Itálii. *Ad Notam*, 1996, roč. 2. č. 1, s. 16.

⁶ SEDIVA, Václav: O notářství u Římanů a jeho dalším vývoji v Itálii. *Ad Notam*, 1996, roč. 2. č. 1, s. 17.

⁷ BALÍK Stanislav a BALÍK Stanislav. *Právní dějiny evropských zemí a USA: (stručný nástin)*. 4., rouš. Vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 235 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7380-273-8, str. 64-65.

Notáři v Byzanci

Dále se krátce zmíním o vývoji notářství v Byzantské říši. Rozdělením říše na západořímskou a východořímskou v roce 395 a pádem západořímské říše v roce 476 se vývoj tabellionátu rozvíjel samostatně ve východní části říše – Byzanci. Ta si udržela návaznost na římské právo. Za vlády císaře Justiniána, vydáním obsáhlého zákoníku Corpus Iuris Civilis se významně ovlivnily právní dějiny většiny evropských států. Justinián pro listiny tabellionů nařídil zachovat určité formality.

Osobní vykonávání úřadu sahá již do dob panování samotného císaře Justiniána, ve kterém se shlédl i říšský notářský řád. Takový výkon úřadu se zakotvil jako stěžejní požadavek, který dává smysl. Ten ukládal povinnosti tabellionům vystavovat listiny osobně a zajistit osobní účast při vydávání listiny zúčastněným. Smyslem bylo doplňovat pouze to, co sami vnímali, s odůvodněním na právní jistotu. Jednalo se o případ, kdy protokolující osoba má o protokolovaném v případě sporů zodpovídat.⁸

I v novele, vydané císařem Justiniánem, č. 44 byly ukotveny povinnosti tabellionů, následovaly další úpravy zdůrazňující předpoklady a předpisy pro výkon funkce. Jen pro zajímavost, v roce 425 bylo založeno právnické vysoké učení v Konstantinopoli.

Franská říše

Začínám minulostí, kdy od 2. stol. před n. l., germánské kmeny vytvářely větší kmenové svazy, aby se usadily v pohraničí římského impéria a germánské obyvatelstvo přijímalo částečně jazyk a tradice, z nichž vycházela Franská říše.

Přestože křesťanství je ovlivnilo mnohem dříve než jejich národy, ovládly římskou provincii již ve 3. stol. expanzí Gotů do Malé Asie. Existence Germánů pochází již z doby železné. Prameny o kmenu Franků se datují již ve 3. stol. a dále pronikaly do Galie. Germánské kmeny se vyznačují některými rysy, o které usilují moderní státy, tj. potřeba, míra osobní svobody a kmenová pospolitost. Germáni byli národem válečníků, spíše vnucené křesťanství se stalo pro ně

⁸ Kaiserliche Notariatsordnung von 1512. Spiegel der Entwicklung des Europäischen Notariats von Notar Dr. Jur. Dr. Herbert Grziwotz. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung München 1995, str. 55.

symbolem a smyslem, které jim přinášelo společenské chování a rozvoj. Válečná tažení po evropských bojištích potřebovala vysoké náklady a složitý výcvik.⁹

První Karlovci

Pipin II. Prostřední, veden příkladem svých předků (majordomus Pipin I.), podporoval obrodu spravované říše, ale Frankové neměli již schopné panovníky, nejenom díky úpadku křesťanství a vzdělanosti, ale museli čelit arabské invazi. Byzantský císař se jim úspěšně postavil a Araby vytlačil z Malé Asie a právě Pipinu II. a jeho potomkům západní svět vděčí za záchranu svou, a za křesťanství v západní kultuře. V rukou dvorních úředníků tzv. majordomů a misionářů soustředil moc.

Král Karel císařem

Na loňský rok připadlo velké výročí, a to bylo výročí úmrtí Karla Velikého (28. 1. 814), jehož odkazy a myšlenky se dotýkají celé Evropy.

Na samém počátku stála starověká římská říše, která se stala základem o sjednocení pozdější Evropy.

Z majordomů Pipina Středního vzešla dynastie Karlovců. Historie uvádí mnoho významných postav, které se zasadily o význam říše. Narozením Karla se Pipin II. snažil zajistit říši pro vlastní dynastii. Právě Karel se stal významnou osobností z rodu Karlovců.¹⁰ V Evropě položil základy dějin, o které se usiluje dodnes. Jsou to dějiny, které se neustále přetvářejí a vyvíjejí. V jeho době, Karolínské době, začínaly vznikat obrysy moderní Evropy.

V tomto momentě se dějiny zkoncentrovaly do jednoho člověka. Byl mimořádný válečník a vládce. Vydal výnos, který nařizoval zřizovat školy při všech klášteřích a kapitolách. „*Karel Veliký je součástí kolektivního evropského dějinného vědomí v míře srovnatelné snad jen s Alexandrem Velikým a Hanibalem, určitě s Caesarem a Napoleonem.*“¹¹

⁹ SCHELLE, Karel a kol. *Právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 1134 s. ISBN 978-80-7380-043-7., str. 208-209.

¹⁰ HÄGERMANN, Dieter, *Karel Veliký, Vládce Západu*, Vyd. I., Prostor, nakladatelství s.r.o., 2002, 648 s., ISBN 80-7260-071-0, str. 32-33.

¹¹ HÄGERMANN, Dieter, *Karel Veliký, Vládce Západu*, Vyd. I., Prostor, nakladatelství s.r.o., 2002, 648 s. ISBN 80-7260-071-0, str. 11.

V době Karlova vládnutí měla říše systém rozdělení na hrabství. Hrabata dohlížela na vybírání pokut, dávek, dopravu a trhy. Odměnou jim byla dědičnost léna. Rysem bylo doživotní oboustranná doživotní služba mezi pánem a služebníkem. Dominantní postavení měli i biskupové. Karlovský dvůr neměl pevné sídlo, správa říše fungovala na statcích. Oblíbeným místem se staly Čáchy, které přestavěl v císařskou rezidenci. Důležitým mezníkem v životě Karla Velikého byla jeho korunovace. Došlo k ní o Vánocích roku 800, kde mu papež Lev III., vložil císařskou korunu na jeho hlavu. Evropa se rozděbila na Východ a Západ, Byzanc uznala západní císařství za samostatné a rovnocenné. Korunovace byla jako symbol ovládnutí západní společnosti křesťanstvím. Spojenecký svazek místo Byzance zaujali Frankové a papežství bylo nezávislé.¹²

Musím se zmínit také o jeho životním rádci Einhartovi, *„již jeho průvodce Einhart cítil potřebu vystavět pomník jedinečnému vladaři a jeho „sotva srovnatelným činům. „Dojem „velikosti“, který Karlova biografie vzbuzuje, nemá obdoby v žádném jiném životopise panovníka, pokud odhlédneme od Asserovy biografie anglosaského krále Alfréda „Velikého“, jež si ovšem vypůjčovala u Einharta.“*¹³. Vznik se datuje do 9. století a dochoval se ve více než 80 rukopisech. Je nejvýznamnější životopisné dílo své doby. Životní svědectví je psáno formou, jehož autor se snaží vymezit vnitřní a zahraniční politiku, nastínit vývoj od mladého krále ke stárnoucímu císaři. Ve svém díle Einhart uvádí paměti a historické vzpomínky a snahu vystihnout výjimečný život Karla, jako válečníka a státníka. Pro své nejenom současníky, ale pro budoucí generace uchovat jeho památku.

Tím, že Ludvík svého nejstaršího syna Lothara I. ustanovil spolucísařem, docházelo následně k potížím. Mocenské vztahy a spory mezi dalšími syny vyústily v boj, smírného řešení mezi syny Ludvíka Pobožného bylo dosaženo ve Verdunské smlouvě r. 843. Jedná se v podstatě o první mezinárodní spolek, který nepřežil ani jednu generaci. Verdunská smlouva totiž nedokázala zabránit sporům v postkarlovské říši, napomohla k rozdělení obrovského prostoru, který se právě později přeměnil na Francii a Německo. Francie stejně jako Anglie se rozvíjela ve stát, oproti tomu německé země obnovily za Oty I. císařství. V základech vznikajících následných státech přežívalo mnoho společného pro vznik pozdější

¹² HÄGERMANN, Dieter, *Karel Veliký, Vládce Západu*, Vyd. I., Prostor, nakladatelství s.r.o., 2002, 648 s. ISBN 80-7260-071-0, str. 12.

¹³ *Ibid.*, str. 16-17

Evropy. Dominantním prvkem byla osoba panovníka, přesto králova autorita slábla, naopak sílila moc místních šlechticů a upadající moc Karlovců vyvolala změnu na trůnu. Od konce 10. stol. s podporou církve stál v čele Francie rod Kapetovců až do 19. století.

Německo

Král opět císařem

V důsledku rozpadu franského impéria v 9. stol. vznikají první státní útvary, velká vévodství. Ta ovlivňovala další politický vývoj. V raném novověku byla říše spolkem různých vévodství a různých měst. Za zakladatele římsko-německé říše na území dnešního Německa je považován Ota I., korunovaný papežem na římského císaře, pocházející ze saské dynastie. Jeho otec Jindřich I. Ptáčník se rozhodl, že zemi nerozdělí mezi své tři syny, a že Ota bude jediným vládcem, neboť chtěl zachovat celistvost impéria.¹⁴ Nové císařství navázalo na tradici Karla Velikého. Ještě bych se zmínila, v době jeho vlády patřil český stát mezi významné středoevropské mocnosti s velkou ekonomickou stabilitou.

Vznik římsko-německé říše

Západní křesťanství, které používalo latinu, čerpá ze zkušeností starého Říma a přináší nový smysl života s rozvojem kulturnosti. Kontakt s islámským světem a pohanskými územími přinášel další možnosti. Evropa hledala cestu k lepší a bezpečnější existenci. Cílem středověké římské říše byla snaha zajistit rovnováhu mezi západním světem a početnou populací na východě. Přicházelo válkami o území, které vedly k národním státům, přišlo i násilí ve sporech o výklad božího slova. Významní vládcí se dostávali do sporu s papeži toužících dosáhnout absolutní moci.

Vládcí nového impéria

Právě jeho korunovací v roce 962 se německá říše stala mocenským centrem Evropy. Novou římskou říši uznala i Byzanc tím, že došlo ke sňatku jeho syna Oty I. s byzantskou princeznou. Ota I. i přes rozpory se svým bratrem obnovil jed-

¹⁴ MÜLLER, Helmut ve spolupráci s Karlem Friedrichem Kriegerem, Hannou Vollrath a redakcí Meyer Lexikon. Dějiny Německa (z něm. originálu přeložil František Kubů... et al), Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 603 s. ISBN 80-7106-188, str. 29.

notu a moc království, měl snahu o připojení Slovanů. Ota se rovněž proslavil před svou smrtí o založení pražského a poznaňského stolce. Po Otově smrti v roce 973 započal svojí nedlouhou vládu Ota II., zemřel již v roce 983. Další Ota, v pořadí třetí, vychováván v myšlenkách reformy křesťanství byl korunován římským císařem. Otovi III. se dostalo výchovy v reformním duchu a spolu s papežem zamýšleli vytvořit spravedlivý a nezkorumpovaný křesťanský stát. Tyto cíle poškozovaly hlavně německou šlechtu, která se proti němu postavila. Ota byl pevně rozhodnutý Řím ovládnout a navrátit mu prvenství.¹⁵

Zemřel předčasně v 21 letech a příbuzný Jindřich II. nezanechal dědice, královský saský rod Otonů vymírá. „*Tím se zhroutil politická koncepce přestavby Evropy na universální na křesťanskou říši se střediskem v Římě*“¹⁶

V období středověku nebyla vláda římského krále ještě dědičná, nepřecházela z otce na syna, ale každý z římských králů po abdikaci nebo smrti svého předchůdce, byl vždy volen. Právě v období vlády Oty III. došlo o vytvoření systému konkrétního sboru volitelů.¹⁷

Nástupnické rody

Další nástupnickou dynastií jsou panovníci sálského rodu, která prezentovala jména jako Konrád II. Sálský (1024). Nejbližší příbuzní jsou z dynastie Štaufů, ze kterého pochází císař Fridrich Barbarossa I. Obecně jsou Štaufové považováni za panovnický rod, vyznačující se nadáním a vladařskými schopnostmi. Usilovali o rozšíření říšských statků, a později zahájili i expanzivní politiku do Itálie. Jejich územím byla Franská říše a všichni jejich panovníci se stali císaři. Jejich rod měl skvělé vladařské osobnosti a jejich zánikem se prosazuje myšlenka samostatných knížectví. Další evropská království, Anglie, Francie se k říši přiřadila jako k rovnocenné mocnosti.¹⁸

¹⁵ MÜLLER, Helmut ve spolupráci s Karlem Friedrichem Kriegerem, Hannou Vollrath a redakcí Meyer Lexikon. Dějiny Německa (z něm.originálu přeložil František Kubů.. et ad) Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 603 s., ISBN 80-7106-188, str. 31-32.

¹⁶ ČORNEJ, Petr, ČORNEJOVÁ, Ivana, RADA, Ivan, VANÍČEK, Vratislav. *Dějiny Zemí Koruny České I.*, Vyd. I. Nakladatelství Paseka, 1992, 303 s., ISBN 80-85192-29-2, str. 47.

¹⁷ VOREL, Petr, *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj zemí Koruny České 1526-1618*. Vyd. I, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2005, 207 s., ISBN 80-86046-74-5, str. 66.

¹⁸ MÜLLER, Helmut ve spolupráci s Karlem Friedrichem Kriegerem, Hannou Vollrath a redakcí Meyer Lexikon. Dějiny Německa (z něm.originálu přeložil František Kubů... et al), Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 603 s. ISBN 80-7106-188, 42 – 43 s.

Dědičné království české

V čase hlubokých ekonomických a životních proměn vstupujeme do 13. století., kdy se rodí nový typ pospolitosti a vznikají středověká města, rozvíjí se řemeslo a obchod. Protože součástí říše římské byly i české země, Filip Štaufský, upravil první vztah k římské říši pro Přemysla Otakara I. potvrzením českého panovníka králem. V tomto období je významnou osobností Přemysl Otakar I. (1156? -1230). Účel světí prostředky a tak při dosahování svých cílů často tvrdě a nekompromisně odstraňoval překážky, které bránily jejich dosažení.

Sicilský král Fridrich II., vnuk Barbarossův, Přemyslu Otakar I. udělil Zlatou bulu sicilskou. Počátky tohoto aktu začínají v Norimberku, kdy Fridrich Štaufský byl v roce 1211 zvolen římským králem. Na tomto se vydatně podílel právě Přemysl Otakar I. A tím začíná provázanost české země na to, jak si Fridrich povede. Fridrich začíná svojí cestu za římskou korunou, při níž si kupuje své věrné a obdarovává i příslibem Otakara I. A právě při zastávce v Basileji v září 1212, zde Fridrich vystaví na říšské půdě svojí první listinu, a protože má právě u sebe pečeť sicilského království, jinou nemá, zrodila se Zlatá bula sicilská, po staletí respektovaný dokument zajišťující Českému království významné postavení a dědičný titul ve Svaté říši římské. Bula, která garantovala vztahy českého státu a římskoněmecké říše, upravovala důležité body a součástí byla také pasáž o volbě, kdo bude v Čechách zvolen králem, bude Říší akceptován a bude využívat královské atributy. Českým panovníkem se stává kurfiřt, jedním z volitelů římskoněmeckého krále. Hranice českého království mají být neměnné a utvrzuje výsadu jmenovat pražské a olomoucké biskupy českým panovníkem. Právo zvolit si krále bez cizího vměšování, zde bylo jasně vyznačeno. V tomto právním aktu bylo upřednostňováno domácí přijetí krále na český trůn. Tímto bylo zahájeno období dvou staletí, kdy se i čeští králové velmi aktivně podíleli na říšské politice.¹⁹ Vycházelo se z faktu, že české království je součástí římské říše a organizace středoevropského vývoje se nachází v české kotlině. České země byly odpovídajícím partnerem ke sjednocujícímu Německu, avšak Habsburkové tento potenciál nevyužili a nepodporovali významnost českého království, až o tuto říši přišli.

¹⁹ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. Vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010.694 s. ISBN 978-80-7380-257-8. Str. 51.

Notářství za vlády Přemyslovců

První zmínky o existenci veřejného notariátu v českých zemích se objevují v období vlády krále Přemysla Otakara II. Král „železný a zlatý“ byl prvním českým panovníkem. Svými politickými a mocenskými ambicemi přesáhl hranice českého státu. Jeho vliv sahál od Baltu až po Jadran. Za Přemyslovy vlády nabyla na významu královská kancelář, v jejímž čele stál formálně kancelář, jímž byl virilně od r. 1225 vyšehradský probošt.²⁰

Prvním notářem působícím v českých zemích byl považován Henricus de Isernia (Jindřich z Isernie). Pocházel z Neapole a roku 1270 a do Prahy přinesl velké právní vědomosti a praktické zkušenosti velmi vyspělého italského notářství. Působil při kanceláři krále Přemysla Otakara II. a v Praze na Vyšehradě, založil právnickou školu, první ve střední Evropě, kde vyučoval „ars dictandi“, tedy umění sepisovat listiny, dále řečnictví a samozřejmě základy práva. Je považován za významného právnického spisovatele, neboť po sobě zanechal významné sbírky formulářů. Mezi ně patří „*Instrumenty Henrici Italici*“ a „*Formae privilegiorum Henrici Italici*“. Z dalších významnějších jmen můžeme ještě připomenout Velislava, jež byl rovněž autorem sbírek formulářů a jiných písemností.²¹

Za období jeho vládnutí se v určité podobě vytvořil zemský soud a byly vytvořeny základy dnes již nedochovaných nejstarších zemských desek. Přemysl Otakar II. od záměru kodifikovat zemské právo v českém státě upustil a v tomto jeho odkazu ho následoval syn Václav II. Jemu se nepodařilo zcela kodifikovat české zemské právo, zůstalo pouze u kodifikace horního práva a byl vytvořen Horní zákoník „*Ius regale montanorum*“. Václav II. navázal na svého otce, v případě využití služeb právníků vyškolených na italských univerzitách.²² Docházelo ke zvyšování počtů notářů, ovšem úroveň upadala. Václav II. v roce 1249 provedl první právní úpravu této instituce a to tak, že omezil počet notářů (nikoli zatím však přesným počtem), zavedl povinnou zkoušku odborné způsobilosti a povinnost složit přísahu. I přes tuto právní úpravu však panovala v praxi libovůle, což vedlo ke zhoršení úrovně i pověsti veřejného notariátu.

²⁰ FOUKAL, Martin a kol. Z dějin notářství, *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, s. 2

²¹ SCHELLE, Karel, SCHELLOVÁ, Ilona, Kapitola z dějin notářství, *Ad Notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 112

²² FOUKAL, Martin, a kol. Z dějin notářství: notářství v českých zemích do roku 1949. *Ad Notam* 2003, jubilejní číslo, s. 2, ISSN 1211-0558. s. 2.

Lucemburkové

Střední Evropa se loučí s dynastií Přemyslovců a na královské trůny nastupují nové dynastie spjaté s kulturou a politikou západní a jihozápadní Evropy.

Mocenský vzestup Lucemburků 13. a 14. stol. nastal spojenectvím Francie a jejich zájmy v říši. Ti se pokládali za potomky Karlovců.

Roku 1306, kdy jeviště dějin dramaticky opustili Přemyslovci, byl římskému králi a císaři Jindřichu VII. nabídnut český trůn pro jeho syna Jana. Mezinárodní postavení Lucemburků posiloval Jan obratnou sňatkovou politikou.

Notářství za vlády Lucemburků

Za vládnutí Jana Lucemburského byla formulována povinnost veřejného notáře, a to ve zmocnění ke jmenování veřejných notářů, které udělil avignonský papež Jan XXII. v roce 1317 pražskému scholastikovi Oldřichu z Paběnic. Zde bylo stanoveno, že se uchazeč podrobí přímé zkoušce a poté složí přísahu, zaváže se k věrnosti papeži a církvi, jakož i k věrnému a kvalifikovanému výkonu notářského úřadu. V čase od 13. století do poloviny 14. století je po celé Evropě charakterizována mimořádně vysoká aktivita v oblasti právní kultury a v působnosti zákonodárství a kodifikace práva zvláště. Vrcholem této kodifikační a zákonodárné aktivity je pak období vlády Karla IV.²³

Nejoblíbenější český král

Největší z Lucemburků byl Karel IV. Stal se králem římským, po smrti otce českým, dosáhl titulu císaře. Součástí říše římské byl český stát a jejím centrem se stala Praha. Její význam umocnilo i založení vysokého učení a zřízení samostatného arcibiskupství. České království díky spojení se svatou říší získalo i kurfiřtský hlas.

Za jeho vládnutí byl vytvořen útvar nazvaný Země Koruny české. V rámci říše tato samostatnost Koruny české představovala rozhodující význam. České země se staly pevným základem Svaté říše římské. Karlova epocha patří bezesporu k nejvýznamnějším obdobím a český národ si velkého krále přivlastňu-

²³ FOUKAL, Martin, a kol. Z dějin notářství: notářství v českých zemích do roku 1949. *Ad Notam* 2003, jubilejní číslo, s. 2, ISSN 1211-0558. s. 3.

je jako prvního z českých panovníků, který dosáhl císařské koruny. Jeho syn Václav IV. rozhodně nepatřil mezi schopné vládců. Tragika jeho osudu spočívá v tom, že docházelo k rychlému dějinnému vývoji. Náboženské a sociální bouře stály u zrodu husitských revolučních hnutí. Celoevropská krize poznamenala i panování Václava.

Základní říšský zákon

V rámci Svaté říše římské začlenil vladař v r. 1356 do základu říšského zákona pozici českého království tzv. Zlaté buly. V té potvrdil dosavadní zvyklosti a odstranil sporné výklady volby říšského panovníka a nastolil to, že při zvolení má rozhodovat prostá většina kurfiřtů. V tomto ustanovení vyčlenil role volitelů, mechanismus volby i zasedací pořádek. Je výsledkem diplomatického a právního kompromisu mezi panovníkem a kurfiřty. Zároveň upevňovala postavení českého krále a kolegium kurfiřtů uznala rozhodující vazbu.²⁴ Platila až do zániku svaté říše římské do roku 1806.

Maiestats Carolina

Karel se snaží prosadit zákoník zemský o posílení moci, nezczitelnost královského majetku. Karel naráží na silný odpor české šlechty a tak roku 1355 návrh odvolává, veřejně prohlásí, že návrh byl zničen ohněm. I přes jeho nepřijetí se stal zdrojem zvykového práva od roku 1437 a dal vzniku dvěma sbírkám - Řád práva zemského a Ordo iudicii terae. Tyto sbírky vymezovaly ustanovení týkající se například správy státu, dědické právo, vyloučení dědičnosti z královských úřadů, úpravy v trestním právu a neomezené stěhování poddaných. Týká se jen českého království.

Maiestats Carolina určuje, že veřejným notářem se může stát jen ten, kdo k tomu obdrží královské zmocnění. Touto podmínkou si Karel IV. pro sebe a pro své budoucí nástupce vyhradil právo tyto osoby jmenovat. Další povinností bylo povinné absolvování notářské zkoušky, osvědčující způsobilost a potřebné znalosti a složení přísahy. Pokud listiny byly sepsané nepovolaným notářem jsou považovány za neplatné a že ten, kdo bude vykonávati notářskou činnost bez zmocnění krále, hrozí mu stejné potrestání jako falešníkovi. V českých zemích

²⁴ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. Vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s, USBN 978-80-7380-257-8. Str. 52-53.

úprava instituce notářství, kterou provedl Karel IV., platila až do vydání říšského notářského řádu z let 1512, který zavedl v Čechách Ferdinand I.

Vydal mnoho dalších důležitých listin pro organizaci celého státu a zároveň položil základy stavbám s jeho jménem. Když v listopadu 1348 zemřel, byl nazván Otcem vlasti a člověkem, který ze zpustošeného království vytvořil Zemi Koruny České.

Vymřením Lucemburků došlo obecně ve střední Evropě k poklesu centrální panovnické moci a naopak růstu stavovských uskupení. Přišel čas politické nestability. Rozkladem ústřední moci došlo k tomu, že kurfiřti a říšská knížata se stali vládci svých území a sami řešili své spory, nespolehali se na rozhodnutí císaře nebo soudní instituce.

Karlova doba je považována za vyvrcholení dosavadního vývoje notářství v českých zemích. Do působnosti notářů spadaly majetkové právní vztahy (zejména problematika prodeje nemovitostí, darování, ustanovování zmocněnců, poručníků, dlužní úpisy...), rovněž otázky nemajetkové (zejména různá potvrzení skutečnosti, např. volby, potvrzení o zkoušce...). V počátečním období nebylo zapotřebí nutně obracet se v těchto otázkách na notáře. Soudní praxe později vyžadovala předkládání těchto listin notářsky ověřených či přímo notářem sepsaných. Charakteristickým jevem tohoto období bylo, že veřejní notáři vykonávali i jiné písařské funkce v dvorských, městských či univerzitních kancelářích. Postupným vývojem času se mnozí písaři stávali veřejnými notáři.²⁵ Nejznámějším veřejným notářem této doby byl Jan z Pomuku, kanonizovaný jako sv. Jan Nepomucký, z dalších osobností své doby lze uvést například Martina z Chocně, Mořice Purkrabě a Mikuláše z Hajnova.

Úpadek notářství během husitství

Krise v českém království nastala již v době vlády Václava IV. došlo k postupnému úpadku veřejného notariátu. Vydáním Dekretu kutnohorského v roce 1409 započal postupný zánik pražského právního učení. Karlova univerzita se stala půdou boje reformátora Johna Wycliffa, reforem římsko-katolické církve. Jeho spisy rozdělily akademickou půdu na skupinu českých mistrů kolem Jana Husa a zejména německé profesory. Vzrůstající napětí nezměnilo v otevřený vliv

²⁵ MACHÁČ, Martin, Počátky notářství v českých zemích. *Ad Notam*, 2009, roč. 15, č. 2, ISSN 1211-0558. s. 73-74.

na univerzitě, který nakonec vyústil ve vydání Dekretu kutnohorského, omezující vliv cizinců na pražské univerzitě. Český národ získal tři hlasy, ostatní národy (saský, bavorský a polský) jeden. Dekret se netýkal přímo právnické fakulty, právě z důvodu této změny přešla německá část profesorského sboru a studentů na univerzity ve Vídni, Krakově, Heidelbergu, Kolíně nad Rýnem, Erfurtu. I řada právníků odešla, přestože se jejich univerzity dekret netýkal. Pražská univerzita se stala českou, přes značný úbytek akademické obce.

Rozvrat právního systému byl dokonán husitskou revolucí. V období v 1420-1437 Zemský soud vůbec nezasedal. Pouze v katolických oblastech generální vikáři vykonávali svoje pravomoce. Právo ustoupilo a docházelo ke schované formě násilí pod institutem tzv. odpovědi, tj. mimosoudního, zpravidla ozbrojeného vyřizování věci. I přestože, že doba husitská je označována jako doba úpadku veřejného notářství a práva vůbec, činnost veřejných notářů zcela nezanikla, a to ani pod vlivem husitských válek ani po nich.²⁶

Notářství za období stavovské monarchie

Konec husitských válek přináší do českých zemí změny v politických a náboženských poměrech. Moc církve a katolické instituce jsou oslabeny. Český stát se vlivem husitské revoluce stává státem stavovským. Politickou moc prezentovaly jednotlivé stavy reprezentující určité společenské vrstvy. Pozice českého panovníka se oslabilo, protože on byl ve svém rozhodování vázán názory stavovské reprezentace. Roku 1500 bylo zformulováno ve Vladislavském zřízení zemském výsadní postavení šlechty v království. Tato kodifikace výrazně omezila moc panovníka.

Došlo ke změně způsobu úřadování v institucích panovnických a stavovských. Důsledkem toho vstupovali od přelomu 14. a 15. století do úřadů osoby příliš neznalých práv, kteří v této práci viděli jistou formu výdělku a zdroj obživy. V čele kanceláře s nejvyšší šlechtou docházelo k prosazování své politiky a ke kontrole panovníka. Změnila se podoba písemností a došlo ke vzniku úřednictva a byrokratizace úřadů. Úřední spisy se staly základními písemnostmi a s jejich nárůstem docházelo k vytlačení pergamenu a nahrazení papírem. Papír jako psací

²⁶ FOUKAL, Martin, a kol., Z dějin notářství: notářství v českých zemích do roku 1949. *Ad Notam*. 2003, jubilejní číslo, ISSN 1211-0558. s. 4.

látka byl již používán od 17. století. Došlo ke změnám jazykovým, latina byla postupně vytlačována národními jazyky.²⁷

Toto období nepřálo veřejným notářům, jejich stav se značně snížil. Ani Jagellonci, ani Jiří z Poděbrad neřešili novou právní úpravu notariátu a proto nadále platila právní úprava provedená Karlem IV. Volba Ferdinanda Habsburského v říjnu 1526 českým králem se stala novým okamžikem pro notariát.

Nový oficiální titul „Svatá říše římská národa německého“

Tento název se rozšířil od 15. stol pro oblasti osídlené Němci. Původně se jednalo o myšlení, záhy si Němci tento pocit nadřazenosti přisvojili a začali oficiálně nazývat - Svatá říše římská národa německého. Myšlení Němců čerpalo z toho, že mají lepší, nadřazené postavení vůči ostatním národům. Teprve později toto bylo chápáno jako označení celého teritoria včetně Burgundska nebo Itálie. Součástí středověké římské říše byly národy, kde nejvíce obyvatel mluvílo německy, například Švýcarsko, přesto se nechtělo podříditi a začlenit se do říše. Říšská oblast nebyla čistě německá, žily zde i jiné národnosti, ale králové či císaři, až na malé výjimky, volili z německých knížecích rodů. Název je definován jako snaha Němců mít říši pro sebe a vládnout ostatním národům. Působí to sice rozpínavě, ale Němci zůstali jako jediní, kteří se s říšským se státem ztotožnili.²⁸ Nároky na legitimní římské dědictví uplatňoval císař Maxmilián I., stal se králem z vůle říšských stavů. Jeho představy se ovšem o nové podobě říše lišily od představ říšských stavů. Ta vznikala jako stavovská monarchie od samého počátku, což znamená, že se panovník dělil o zákonodárnou a výkonnou moc se stavovskou obcí. Základním mezníkem se staly později dohody mezi nimi, což označujeme za první skutečně novověký sněm. Všichni účastníci se zavázali novou podobu říšského zákona dodržovat. Přelomovým obdobím se stalo v roce 1495 uzavření věčného zemského míru a byla přijata pravidla v případě budoucích sporů, že bude uvnitř říše rozhodovat komorní soud.²⁹

²⁷ FOUKAL, Martin, a kol. Z dějin notářství: notářství v českých zemích do roku 1949. *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, ISSN 1211-0558. s. 4.

²⁸ VOREL, Petr: *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj země Koruny České 1526 – 1618*. Vyd. 1. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2005, 207 s. ISBN 80-86046-74-5, str. 44.

²⁹ VOREL, Petr. *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj země Koruny České 1526 – 1618.*, Vyd. 1. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2005, 207 s. ISBN 80-86046-74-5. Str.44-45.

Vzhledem k zásadní postavě Maxmiliána I. v tomto období, se budu věnovat blíže problematice v samostatné kapitole.

Notářství za vlády Habsburků

Musím se zmínit o tom, že Habsburkové jsou významným milníkem českých dějin, když svatováclavský trůn osiřel, nabyly úmluvy o vzájemném dědění aktuálnosti. V té době ještě nikdo nemohl tušit, že Habsburkové až do roku 1918 neopustí vladařské žezlo v českém státě. Ferdinand, jeden z následovníků ji řídil z jednoho místa, a to z Vídně. Zasadil se o vytvoření systémů nových správních úřadů a novým typem státní byrokracie - nástup absolutismu.

Další století od roku 1500 měla dynamický rozvoj ve vývoji vyspělejší části Evropy. Mohutněla kapitalistická výroba, obchod i hospodaření. Rodil se obchodní trh se světovými transakcemi. Docházelo k novým zeměpisným objevům. Svět se ocitl na prahu novověké éry a opustil středověk. Dynastie Habsburků usilovala již po několik desetiletí o vytvoření velkého impéria. Právě již zmiňovaný Ferdinand I. měl zásluhu na velké mnohonárodní monarchii v srdci Evropy. Nebyl panovníkem pouze českého státu, systém centrálního řízení se opíral o zkušenosti, jež získal i v jiných zemích.

Vláda Habsburské dynastie si střežila své zájmy v Uhrách i Čechách, dynastické zájmy, diktovala sňatky, což se projevovalo i u dvojice bratrů Karla s Ferdinanda. Ferdinand dostal od svého bratra správu rakouských zemí a po smrti Ludvíka Jagellonského, český a uherský trůn. Touto událostí se dvůr rozdělil na větev španělskou a rakouskou, s držením císařského žezla a nadále po dvě staletí ovlivňoval Evropu. Mezi Habsburky je muž, který se zásadně zasadil o význam Habsburského rodu. Tím je myšlen Maxmilián I., o kterém se budu zmiňovat v samostatné kapitole.

České právo a tedy i instituce notářství sdílelo osud rakouských zemí. Součástí politiky sblížování obou zemí bylo převzetí notářského řádu císaře Maxmiliána I. z roku 1512 do českého právního řádu.

I přes velkou snahu samotného císaře pokles notářství nastal, a to i přes existenci nové právní úpravy. Málokdo se věnoval notářství jako svému jedinému povolání,

příklad je patrný např. berní rula pro pražská města. V tomto dokumentu, kde nejsou žádné zmínky o veřejném notářství jsou uvedeny pouze kancelářští úředníci, písaři, soudci i advokáti.³⁰

Úprava notářství Karlem VI.

Notariát byl zastáván lidmi s minimálními znalostmi. Lidé si začali na notáře ztěžovat a bylo potřeba vrátit lesk notářství. Ani po vydání Říšského notářského řádu pokusy o reformu nekončí. Císař Karel VI. zareagoval tím, že přikázal 1. 3. 1725 zkoušku notářů, protože „někteří notáři v umění notářském tak nezkušení jsou, že neumějí koncipovat přímou výpověď, kontrakt, testament nebo jiná právní ujednání. Přesto se zdá, že pověst notářů není ani v 18. století dobrá“.

Reformy Tereziánské

Jednou z mnoha reforem je i změna systému v justičním právu. „*Jemným dávkováním ústupků a privilegií se Marii Terezii a Habsburkům obecně podařilo udržet ovzduší občanského míru mezi různými národnostmi*“³¹. Snahou bylo sjednotit a zjednodušit normy a zákony i soudní aparát. Na konci tohoto úsilí byl moderní, obecný zákoník občanský z r. 1811. Marie Terezie zastupuje končící feudalismus a uzavírá kompromis mezi minulostí a budoucností. K jejím opatrným reformám přistupoval více radikálně syn císař Josef II. Přesto některé jeho reformy byly nedomyšlené a předčasné, zůstaly v platnosti jeho dva hlavní patenty (toleranční a zrušení nevolnictví). Předčasnou smrtí císaře Josefa v r. 1790 skončila éra reforem v habsburské říši a do evropského prostoru přicházejí nové myšlenky Velké francouzské revoluce.

³⁰ FOUKAL, Martin, a kol. Z dějin notářství: notářství v českých zemích do roku 1949. *Ad Notam*. 2003, jubilejní číslo, ISSN 1211-0558. s. 4.

³¹ BOGDAN, Henry. *Historie Habsburků: sedm století rodu*. Vyd. I. Praha: Brána, 2003, 207, ISBN 80-7243-199-9, str. 145.

Poslední císař říše římské

Zásadními kroky historie Evropy byla rychlá změna na trůně Habsburků. Josefa II. na krátkou dobu ho nahradil Leopold II., a toho vzápětí jeho syn František. Toto období tří let znamenalo značnou nestabilitu Habsburské říše. Pevná panovnice Marie Terezie byla vystřídána průbojným Josefem II. a po inteligentním Leopoldovi II. dosedl na trůn zastánce starých časů František. Jeho nástupem skončila éra reforem. Opanoval ho velký strach před šířením myšlenky francouzské revoluce. Policejní dozor nad občany rozvrátil morální hodnoty. Evropa byla v chaosu. František jako příslušník Habsburského rodu, který vládl přes 300 let římské říši, vnímal Francouzskou revoluci jako totální zmar. Dějinný pohyb ovšem nezadržel. Vládce Francie Napoleon přijal v roce 1804 císařský titul, tudíž se František prohlásil císařem rakouským a na Západě již nebyl prostor pro dva císaře. Habsburk ve snaze bojovat proti Francii uzavřel dohodu s Ruskem s carem Alexandrem I. Válečným vývojem událostí se dostáváme do roku 1805, kdy se ve slavné bitvě u Slavkova setkali tři císařové. Rakouský císař byl poražen.

Zánik svaté říše římské národa německého

Dějiny povýšily rok 1806 jako významný mezník historie - moment rozpadu říše. Vítězstvím Napoleona se měnily události, získal na svoji stranu knížata z jižního Německa a Vestfálska a rok 1806 dal vzniku spolenectvím 16 německých knížat v Rýnském spolku. Některá německá knížata nechtěla již být součástí říše a vymanila se z jejího vlivu. Reakce František II., byla taková, že se necítí být vázán k říši, skládá hodnost německého císaře a zprošťuje říšské stavy a soudy jejich povinnosti. Rezignuje na funkci a přisvojuje si titul pouze císaře rakouského, a rovněž si pozměnil jméno na Františka I. Tímto končí epocha mocného impéria, které se snažilo mít významnost na Západě a Svátá říše národa německého se tímto okamžikem stává historií.

III. VLÁDA MAXMILIÁNA I. HABSBUROVÉHO

Ve středověku Evropa procházela poměrně složitým vývojem. Skončila vláda Karla IV. a po smrti jeho syna Václava IV. nastoupil další ze synů Zikmund Lucemburský, prahnoucí po české koruně, byl korunován za římského císaře. V jeho době Evropa poznala málo klidu a míru. V království Českém začínala husitská revoluce, která dávala podnět k sociálním a náboženským nepokojům i v jiných zemích.

Právě Habsburkové z této situace nejvíce vytěžili svojí vytrvalostí, diplomacií, sňatkovou politikou a podplácením. Vývoj šel dynamicky dopředu. V západní části Evropy se na konci 15. století vytvářely mocné národy - Španělsko, Anglie a Francie a střední Evropa, tu měli v držení Habsburkové. *„Byli zároveň držitelé čestné funkce hlavy Svaté říše, kterou jim od roku 1438 systematicky udělovali kurfiřti, a zároveň vládli rozsáhlému územnímu celku, sahajícímu od Alsaska až po uherské pohraničí a od Horního Bavorska po Jaderské moře, jehož ústřední jádro tvořilo Rakousko“*³²

Čím byl Maxmilián?

Představitel dynastie Habsburků a osobností je postava Maxmiliána I. (1459 - 1519), muže silně ovlivněného humanismem a italskou kulturou, významný zastánce mocenských struktur Svaté říše římské. Byl otevřen všemu novému a dvorská kultura v něm zanechala hluboké stopy. Obdivoval osobnosti malířů, obklopoval se osobami umělců. Nechával vybudovat nové cesty a rád komunikoval s lidmi. Měl vliv na vybudování poštovní služby. Byl také výborným horolezcem. Vynalezení knihtisku pomohlo Maxmiliánovi ještě k větší popularitě, protože mohl díla, která se zabývala jeho pověstí a slávou, rozšiřovat. Pro tehdejší dobu bylo opravdu štěstí, že v čele říše stál zrovna on, neboť i prostí lidé se mohli naučit číst a psát.

Tituloval se arcivévoda rakouský a římský a jeho sňatkovou politikou došlo k rozšíření držav o Burgundsko a Nizozemí. Maxmilián v podstatě válčil celý život s Italy, vedl spory s německými knížaty a na základě dědických smluv se

³² BOGDAN, Henry. *Historie Habsburků: sedm století rodu*. Vyd. I. Praha: Brána. 2003, 207, ISBN 80-7243-199-9, str. 55.

jeho mladší vnuk Ferdinand stal králem českým a uherským. Právě jeho vnuk zahájil panování na českém území až do roku 1918. Proti pokusům Francie o získání císařského trůnu vyvíjel snahu o vytvoření nové říše společného státu. Platformu tvořil německý jazyk.

Maxmilián byl velký hráč, měl plány, které by mu měly zajistit územní zisky, aniž by se vojensky zúčastnil, přestože neměl dostatek peněz a vojska, stále přemýšlel na křížovou výpravu proti Osmanům, která se nikdy neuskutečnila a vyčerpávaly ho války v Nizozemí.

Nejenom Maxmilián, ale jeho vnuk Karel V. se pokoušeli vytvořit vládu nad západním křesťanským světem, ale vývoj protestantských reforem tomu zabránil. V otázce nástupnictví vnuka Karla na španělský trůn se Maxmilián nacházel ve složité situaci. On vždy plný energie a rozhodnosti, byl nerozhodný.

Karel byl jiný, byl slabý, nezralý a povahově nestálý. Přesto Maxmiliánovi jiná volba nezbývala. Aby si Habsburský rod zajistil korunu i budoucnost, musel se Karel stát římským králem. Když byl Karel již korunovaný na španělského krále a usiloval na nárok na římský trůn, jeho teta Markéta všemi prostředky zajistila cestu k jeho korunovaci na římského císaře v Boloni r. 1519, která byla provedena papežem. To, že byl zvolen císařem, byl opravdu složitý úkol, jako nejbližší dědic zesnulého císaře Maxmiliána a španělský král dosáhl císařského titulu.³³

Titul byl dědičný, téměř jedno století byl vždy vybírán císař z Habsburského rodu, jakoby se zapomnělo, že císařská hodnost je volitelná a šlo právě o to během zemského sněmu, kde kurfiřti jmenování nástupce odložili. Ve hře byl i francouzský král. Karel dosáhl svého cíle tím, že jeho teta sehnala peníze na úplatky v německých zemích. *„Pochopíme tak, proč ti nejpevnější zastánci francouzského krále se přidali ke kandidátovi Habsburků poté, co obdrželi od obou konkurentů dopisy zprošťující jejich předešlých závazků, aby mohli s klidným svědomím složit přísahu, že budou volit zcela nezávisle.“*³⁴ Karel V. měl moc nad ohromným územním celkem s různým právním a populačním vývojem. *„To bylo výsledkem nejen sňatkové politiky jeho děda Maxmiliána, a i*

³³ BOGDAN, Henry. *Historie Habsburků: sedm století rodu*. Vyd. I. Praha: Brána, 2003, 207, ISBN 80-7243-199-9, str. 69-71.

³⁴ BOGDAN, Henry. *Historie Habsburků: sedm století rodu*. Vyd. I. Praha: Brána, 2003, 207, ISBN 80-7243-199-9, str. 73.

tím, že Španělsko získalo v Americe nová území, tak mohl Karel prohlašovat „říše, nad níž slunce nezapadá.“³⁵

Ještě za zmínku stojí, že velké zklamání mu přinesl jeho jediný legitimní syn Filip, který byl vychováván v Nizozemí, tak, aby nebyl pod vlivem svého otce, Filip se stavěl proti otci a jeho zájmy ho nezajímaly. Proto Maxmilián na něho nepřevedl své pravomoci, protože Filip nebyl mužem, který by se choval jako budoucí král.

Korunovace

Právě hluboká středověká krize a finanční inflace v 15. stol. prohloubila krizi v říši. Maxmiliánův otec Fridrich III. vládl nesourodému území. Nekompaktnost spočívala v té podstatě, že každá země měla vlastní privilegia a tradice. Fridrich nebyl schopný vládce, spíše byl jen reprezentativní postavou, pravomoci byly minimální, císař nedisponoval s žádnými prostředky k výkonu pravomocí v Říši, čehož této situace využívala česká knížata a zajišťovala si významné postavení vlastních potomků v českých zemích. Reálná císařova moc spočívala v dědičných zemích a druhou stranu mince tvořila vůle knížat. Maxmilián po jeho smrti chtěl konečně uskutečnit reformy, ale říšská knížata neměla zájem na silné ústřední moci, ani nechtěla poskytnout peníze na vedení války, dokonce nechtěla slyšet o říšské dani a komorním soudu, který by stál nad soudnictvím knížat. Každý z knížat se velmi rozhodně stavěl pro posilování ústřední moci.³⁶

Přestože si Maxmilián tohoto byl vědom, bylo mu jasné, že jen ústřední vláda bude silná, aby mohla být rovnocenným partnerem evropských mocností.

V německých zemích se stále častěji objevuje myšlenka na obnovení říše na jazykovém principu a smyslem bylo i vyčlenit Čechy, resp. českého kurfiřta z kolegia, tím, že nejsou německou zemí a nemají se podílet na jejím životě. Toto potvrzuje skutečnost, že chybějící hlas českého kurfiřta nebyl aktivní. Česká země vnímala toto pomínutí jako ponížení celé země a obecně mělo vliv na

³⁵BOGDAN, Henry. *Historie Habsburků: sedm století rodu*. Vyd. I. Praha: Brána, 2003, 207, ISBN 80-7243-199-9, str. 75.

³⁶BOGDAN, Henry. *Historie Habsburků: sedm století rodu*. Vyd. I. Praha: Brána, 2003, 207, ISBN 80-7243-199-9, str. 46-58.

vystupňování napětí mezi stavovským stavem a říší.³⁷ Za života svého otce se podílel na spoluvládnutí a na sebe přebíral více panovnických povinností a zejména bránil postupu uherských vojsk.

Aby se Maxmilián mohl stát římským císařem, muselo dojít k zásadnímu rozhodnutí, které změnilo vztahy k českým zemím. Nepřítomnost českého krále u volby říšského krále měla významný vliv na protiřímské nálady mezi českou stavovskou obcí. V tajném hlasování právě šest kurfiřtů zvolilo Maxmiliána římským králem bez přizvání českého krále.³⁸ Dějištěm této volby byl Frankfurt nad Mohanem roku 1486. Pravidla Zlaté buly tomu příliš neodpovídala, neboť byl přítomen císař a volilo pouze šest kurfiřtů. Smrtí otce získal korunu pouze pro sebe. Otec potvrdil nástupnictví v Uhrách a později získal po smrti krále Ludvíka Jagellonského českou a uherskou korunu. Poslední z Habsburků, který byl korunován v Římě papežem, byl právě jeho otec Fridrich III., Maxmilián nikdy papežem korunován nebyl. Maxmilián dlouho již usiloval o císařskou korunovaci z politických důvodů, zejména i s ohledem na svého syna Filipa. Po předčasné Filipově smrti tento důvod zanikl.

Císařská korunovace byla pro Maxmiliána velkou prestiží, ale stále existovaly spory s Benátkami, tím nebyla císařská korunovace v Římě možná a tak se sám prohlásil roku 1508 v Tridentu za římského císaře, který byl zvolen z Boží milosti. Pro Maxmiliána to byl důležitý životní cíl, kterého dosáhl a tím se i osvobodil ze závislosti na papežské přízni a nastal nový vztah církve a říše. A protože ho zvolili kurfiřti, symbolicky se tím říše osamostatnila od Svatého otce.³⁹ Svoji moc vykonával nejen na území Habsburků, ale také v državě Burgundského dědictví. Jeho volitelé měli velký důvod pro volbu Habsburka, protože z východu stále sílilo nebezpečí zejména Turků. Maxmilián měl bojového ducha a válečné zkušenosti a předpokládalo se také, že má dobré finanční prostředky, ale situace byla chybně posouzena. Maxmilián se finančně vyčerpal v bojích Nizozemí a dědictví po manželce.

³⁷ VOREL, Petr. *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj zemí Koruny České 1526 – 1618*. Vyd. I. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2005, 207 s. ISBN 80-86046-74-5, str. 33-60.

³⁸ VOREL, Petr. *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj zemí Koruny České 1526 – 1618*. Vyd. I. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2005, 207 s. ISBN 80-86046-74-5, str. 45-46

³⁹ BOGDAN, Henry. *Historie Habsburků: sedm století rodu*. Vyd. I. Praha: Brána, 2003. 207. ISBN 80-7243-199-9, str. 56.

Otec reformy

Dějiny Maxmiliánovi připíší k dobru, že položil základy ve světové říši alespoň snahou o položení základních prvků ústřední správy, svými reformami upevnil statut moderního státu a mnohé z nich platily až do dob Marie Terezie, jakožto dědictví po jednom schopném Habsburkovi.

V jeho období dochází k rozvoji obchodu a řemesla, spolupracuje s bankovními domy, ale velká potřeba peněz ho nutí k zástavám svého majetku, půjčkám od úředníků, přizívuje se na církevních odpustcích a k tomu přispívá, že v době jeho vlády bují korupce. Jak z líčení dobového kronikáře vyplývá, císař byl zbožný, stále chudý, měl špatné rádce. Novinky, které Maxmilián prosadil, se ukázaly jako průkopnické a dokázal nastolit mír mezi tradicí a pokrokem. V říši zavedl vzorový správní systém a ustanovil říšské správní orgány. Přes velikou snahu Maxmiliána se mu nepodařilo díky odporu šlechty zavést pod kontrolu centrální správu v zemi, svým státům položil základy centralizované správy. Uvedl v život úřednictvo, které mělo pracovat pro blaho státu. Od tohoto konceptu se učila polovina Evropy. V opozici vystupovala knížata, protože poznala, že by tím přišla o moc a také se snažila Maxmiliána upoutat tím, že mu slibovala zaplatit dlužné daně. Jeho idea pro státní službu spočívala pouze ve schopnostech jedinců, chtěl mít odborníky a s nimi společně rozhodovat, protože z jeho pohledu už měla církev příliš významný politický vliv. Maxmilián se snažil získat schopné muže, kteří by v zemi udělali finanční pořádek. Občas se mu to i podařilo.

Na základě jazykového a národního principu byl vymezen rozsah německých zemí. Novou strukturu říše ovlivňovali současně říšští stavové, což byla aktivní vládnoucí vrstva. Stavové byli ochotni podílet se na jejím vytváření s předpokladem, že získají významný podíl na správě i vládě. Toto se jeví jako zápas mezi císařskou mocí a říšskými stavy. Protože se představa Maxmiliána o nové podobě říše lišila od představ stavů, nedošlo k dlouhodobému konceptu říše. Nicméně došlo k pokroku a byly vytvořeny nezávislé instituce, a to říšská vláda, říšský komorní soud a říšský sněm. Zřetelná snaha Maxmiliána a snaha stavů udržet si vlastní nezávislost upravovala volební kapitulace, ve které nově volený vladař musel skládat slib římským stavům. Tou se stala r. 1519 volba nového římského krále Karla V.

První raně novověký říšský sněm

Již od 12. století vznikala podoba pozdějších říšských sněmů, v té době se jednalo o ujednávání církevních a světských knížat. Těchto jednání se právě zúčastňovali mimo jiné zástupci měst zemí, která byla se Svatou říší spojená vazbami a byla i vnímána jako její součást. Na základě jejího textu se ještě několik staletí vytvářely odkazy, než se stala přežitou - Zlatá bula Karla IV. Přelomovým obdobím se stává rok 1495, kdy došlo k založení základů dohody mezi říšskými stavy a králem Maxmiliánem, kdy toto společné jednání ještě nemělo podobu sněmu. Byl tím položen právní základ k novému útvaru směřující ke sjednocenému Německu. Výsledkem sněmu se stává uzavření věčného zemského míru „Ewig Landfried“, ve městě Worms, což je ustanovení řešení vzájemných sporů mírovou cestou, představa je taková, že instituce Božího a zemského míru vychází z toho, že násilí poškozuje nejen oběť, ale všeobecně narušuje mír. Dalšími body byla všeobecná domobrana a říšská daň. Na základě tohoto hnutí vznikaly počátky moderního státu.⁴⁰ Maxmiliánem osamostatněný stát, tímto říšským sněmem, vstupuje do nové epochy a prostřednictvím zřízení věčného míru, říšského komorního soudu, vykonávání míru a práva se z této říše stává právní společnost, dochází k novému pojetí práva, mění se i právní kultura.

I o dva roky později říšský sněm v Lindau byl činný a představil notářství jako nesporné soudnictví, předcházející případným soudním sporům. Stavové ale nebyli ochotni rozhodující slovo ve sporech ponechat císaři, a proto podmínili vzniku nového nejvyššího soudního orgánu, v kterém by měli stavové, jasné zastoupení podle stanoveného systému. Obecně sněm probíhal jako jednání dvou stran, které se dělily o moc. Jeho cílem bylo dohodnout se na opatření dle zákona, která byla přijatelná nejen pro panovníka, ale pro tři kurie říšských stavů (světská, městská a církevní). Přestože místo konání říšského sněmu nebylo podstatné, vždy se konalo podle komunikačních možností císaře, dostatečné kapacity ubytování a jednacích prostor. Říšské sněmy se zabývaly převážně problémy náboženskými. Zlomovým rokem byl rok 1500, kdy Maxmilián zjistil skutečné záměry říšských knížat, vytvořili si říšskou vládu. Tento zemský sněm nebyl pro císaře vůbec

⁴⁰ VOREL, Petr, Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj zemí Koruny České 1526-1618. Vyd. I. Pardubice. Východočeské muzeum v Pardubicích, 2005, 207 s. ISBN 80-86046-74-5, str. 45-46.

příznivý, jeho pravomoci byly prakticky omezeny na úkor říšské vlády, bez jejich souhlasu nemohl sám mít vliv na vedení války, či spojení. Výsledkem tohoto orgánu mělo být omezení moci císaře a nastolení nového pravidla pro rozhodnutí, které museli schválit jak říšská vláda, tak císař, což nepředstavovalo reálnou skutečnost. „*Dokonce po dobách nejhlubší bezmocnosti povstal z popela jako bájný Fénix a na rampu evropské politiky se vrátil v ještě zářivějším světle než předtím.*“⁴¹

Město Worms se stalo místem i další významné události. V této době zde vystupoval Martin Luther s radikální kritikou katolické církve, což se obracelo i proti císařské moci. Vydáním Wormského ediktu 1521 byl prohlášen Luther za kacíře a byla na něho vyhlášena papežská klatba. Verdikt ediktu byl tak zbytečný, protože papežská klatba měla stejnou váhu jako říšská. Katolickým Habsburkům tak začala v podpoře Lutherových příznivců vyrůstat hrozba a vzrůstaly obavy, že by jejich vláda byla zbytečná.

Město je známo také tím, že zde po vzoru husitských válek docházelo k selským povstáním. Luteránská reformace vedla k válce mezi protestanty a katolíky. Představitelé katolíků byly Habsburkové v čele s Karlem V., což byl Maxmiliánův vnuk, a až do r. 1556 užíval císařský titul.

V roce 1555 byl v říši ustanoven tzv. Augšpurský náboženský mír, tím se upevňovala pozice Habsburků s výsledkem, že byly přijaty zásady „koho vláda, toho náboženství“. A právě přes veškerou snahu Karlovu obnovit jednotu říše a jednotu křesťanstva, nedosáhl ani jednoho cíle, abdikoval ve prospěch Ferdinanda I. Augšpurský mír je mírová dohoda sjednaná mezi Karlem a knížaty, kterými ukončili období náboženských válek v Německu. Kořeny zakotvené v tomto míru se staly principem veřejného práva v říši až do třicetileté války. Právě odchodem Karla V. se rozplynul sen o Svaté říši a Augšpurským mírem definitivně zanikl sen o jednotném křesťanském vyznání. Ze zásady jak již jsem uvedla koho vláda, toho víra, feudálové určovali na svém území, čemu poddaní věří⁴². V dynamické době 16. století podoba říšského sněmu se dostala do stabilní podoby, ale počátkem 17. století se tento systém zhroutil, byl narušen opět náboženskými

⁴¹ GRÖßINGOVÁ, Singrid-Marie. *Maxmilián I: zakladatel habsburské světové říše*. Vyd. I. V Praze: Ikar, 2004, 325 s. ISBN 80-249-0340, str. 190.

⁴² BOGDAN, Henry. *Historie Habsburků: sedm století rodu*. Vyd. I. Praha: Brána, 2003. 207. ISBN 80-7243-199-9, str. 79-88.

spory. Politický vývoj se již ubíral jiným směrem a nebyl v takové podobě, ve které fungoval od roku 1495. Po skončení třicetileté války, když se stabilizovaly poměry, byl ustanoven sněm nového typu sídlící v Řezně. Tato činnost trvala až do roku 1806.

Nejvyšší soudní instance

Ještě za dob panování císaře Fridricha III. nebyla v říši celoříšská instituce, která by z titulu vyšší instance mohla řešit případné spory mezi knížaty. Proto toto měl zajistit nový panovník, volený z říše stavů a v budoucích reformách měl zajistit, že stavovská obec bude mít podstatný vliv na rozhodování.

Byla přijata pravidla nového říšského komorního soudu, kdy měl rozhodovat říšský komorní soud uvnitř říše, měl mít kontrolu nad říšskými stavy nezávisle nad císaři, což znamenalo nový směr. Řád říšského komorního soudu je očekávaným důsledkem měnícího se pojetí práva.

„Mezi mnoha polovičatostmi usnesenými ve Wormsu bylo zřízení říšského komorního soudu průlomovou novinkou, která ve svých důsledcích přehodila výhybky celého právního systému v Německu.“⁴³

Říšský komorní soud se měl stát oficiální institucí, v níž se hledalo právo. Účast u komorního soudu měla být zajištěna alespoň polovinou přísedících, kteří měli právnické vzdělání. Tvořen šestnácti soudci jmenovanými zemským sněmem. Původně soudila knížata, často svévolně a závislá na svých chleboďárcích. Novou reformou bylo ustanoveno to, že komorní soudci, aby mohli být nezávislí na svém pánovi, budou placeni z říšských daní. Bohužel toto se ukázalo jako pouhá myšlenka a opět se řídili stejným heslem „koho chleba jíš, toho píseň zpívej.“⁴⁴

Právní nálezy říšského komorního soudu se velmi obtížně uplatňovaly v praxi, protože knížata byla stále v opozici a ani náboženský vývoj tomu v říši nepřispíval. Spory a podněty například v případech arcibiskupství se staly základem pro zřízení institucí zajišťující kontrolní činnost říšského komorního soudu, aby v případě sporu nedocházelo k podjatosti. Kontrolními mechanismy

⁴³ GRÖßINGOVÁ, Sigríd-Maria. *Maxmilián I: zakladatel habsburské světové říše*. Vyd. I. V Praze Ikar, 2004, 325 s. ISBN 80-249-0340-7, str. 221.

⁴⁴ GRÖßINGOVÁ, Sigríd-Maria. *Maxmilián I: zakladatel habsburské světové říše*. Vyd. I. V Praze Ikar, 2004, 325 s. ISBN 80-249-0340-7, str. 222.

byly zvláštní instituce. Tato kontrolní komise byla později nahrazena Sněmem vyslanců, jakožto odvolací orgán.

Rozhodoval v civilních i trestních věcech. Byl odvolací instancí pro nižší soudy. I když to byl stálý orgán, v prvních letech, pracoval pouze občasně.

Maxmilián měl komplikace s upevněním centralizace správy. Nedařilo se mu získat severní Itálii, ani Švýcarsko. Švýcarsko, byť bylo součástí svazku Svaté říše římské, nebylo ochotno se podřídit pravomoci říšského komorního soudu. Základem švýcarské státnosti byla porážka říšského vojska.

V roce 1521 Ferdinand Habsburský převzal vládu v části dědičných habsburských zemích a téhož roku byl říšský komorní soud obnoven jako stálá právní instituce.

Správní reforma

Územním členěním bylo zřízeno 6 říšských krajů, ale země, které byly pod vládou Maxmiliána a církevních kurfiřtů do toho zahrnuty nebyly. V novém kraji byl ustanoven krajský sněm, který měl svého hejtmana a toto ustanovení bylo využíváno jako protiváha panovnické moci. Později došlo k rozšíření na 10 krajů. Roku 1512 bylo završeno územní členění. To formálně zůstalo zachováno až do zániku říše.

Prázdny titul

Maxmilián, přesto, že se tituloval jako král německý, neměl k dispozici žádné německé království, kterému by vládl. Byl v postavení lenního pána, kdy měl ve svém držení panství a byl také vládcem říšských měst. Na rozdíl od sousedních zemí neměl komu vládnout a jeho titul byl spíše symbolem odkazující na tradici německé-východofranské říše. Možná to lze vysvětlit jako národní projev identity. Myšlenkou bylo, že samotné německé země budou mít společného vladaře Rex Germaniae. Mezi říšskými knížaty právě myšlenka společného království německého nalézala podporu. Významu tento titul ovšem nikdy nezískal, nýbrž byl spojen s titulem císařským, ani z něho nevyplývaly konkrétní pravomoci.⁴⁵

⁴⁵ VOREL, Petr. *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj země Koruny České 1526 – 1618*. Vyd. I. Pardubice. Východočeské muzeum v Pardubicích, 2005, 207 s. ISBN 80-86046-74-5., str. 55-56.

Císařský notářský řád

Přestože se notářskému řádu budu věnovat v samostatné kapitole, uvádím ho v souvislosti s osobou Maxmiliána I. Málokdo ví, že právě Maxmilián byl autorem říšského notářského řádu, což se někdy vykládá jako snaha o reformu. Přes jeho významnou roli v systému práva je pozoruhodné a politováníhodné, že o jeho vzniku se toho málo ví. Odborníci znají Říšský notářský řád ve verzi, která byla vytištěna roku 1512 Johanem Schöfferem v Mainzu. I když víme o vzniku toho tak málo, základem je více říšských stanov pro nařízení o zkoušení notářů. To se jevílo jako snahy o reformaci soudní ústavy a gesci říšského komorního soudu. Říšská knížata, ale s nedůvěrou sledovala jeho kroky a vždy byla připravena ke zbrani. Přátel měl málo a ani zahraniční diplomaté mu nebyli nakloněni. A nepřitelem se stal samotný říšský kancléř Berthold z Mohuče, který vždy stál proti císaři a chtěl sám vládnout. Přes tyto dlouhodobé rozpory, které Maxmilián musel řešit, byly díky němu přijaty velké reformní zákony, které byly mnohdy kompromisem, ale tato oficiální instituce mohla již stát proti svévolným soudům.

Tištěná verze říšského notářského řádu je vydána v říjnu 1512. V textu je označeno, že řád je určen k tisku a je přikázáno, aby se veřejní notáři jím řídili písemně i ústně. Císařským přáním bylo přeložení do latinského jazyka, druhé úřední řeči. Ve vydání je rovněž zakázáno používat dotisky nebo kopie, které byly často špatně sepsány. Maxmilián I. přikázal, že tento zákon musí být všem oznámen ve Svaté říši a dodržován.

Rok 1519

Na tehdejší poměry se Maxmilián dožil poměrně vysokého věku v dobrém zdraví, až téměř na konci jeho životní cesty přicházely závažné zdravotní problémy. Trápily ho hluboké melancholie v důsledku velkých bolestí, střevní potíže. Dostal záchvat mrtvice. Přes tato utrpení dokázal ještě nadiktovat poslední vůli. Zemřel v lednu 1519 a je pohřben ve Vídni vedle své první ženy Marie Burgundské.

IV. LATINSKÉ NOTÁŘSTVÍ A JEHO VÝVOJ

Nejstarší počátky v notářství

Vývoj notářství je charakterizován jako cesta od soukromého dokumentu k veřejnému a to prostřednictvím veřejné osoby. Nejprve byl dokument, ten vytvořil notáře a poté notář vytváří dokument. Notářství veřejné vzniklo nepochybně na italské půdě. Používání písemností jako prostředek právních vztahů je jevem, který se už objevuje v minulosti. Jsou dokladovány psané listiny z období Summerů, chetitská a egyptská civilizace nám zachovala mnoho právních dokumentů, ve kterých se objevují podpisy svědků a písaře. Většinou se jednalo o otisk razidel jak svědků tak později i písaře. Písaři se stávali kněží, později veřejní úředníci a pozdější právní úpravy již zaznamenávaly úpravy soukromé a veřejné. Na začátku římského práva byl zpočátku uplatňován princip ústnosti a formálnosti. Tím, že římská kultura do sebe začlenila i dřívější civilizace pocházející i z orientu, jsou někdy úředníci a písaři označovány „scribae“ dále „librarii“ a „argentarii“. A převzala označení písařů později nazývaných tabularii. Objevují se „notarii“ a jejich jména pocházející z latiny slovo „nota“ to znamená nápis, písmeno a tečka. Notář v Římě byl brán jako právní poradce stran, ale nepůsobil ve sporných věcech. Smlouvy nebyly v takové podobě jako v dnešní době, skládaly se ze dvou částí - „carta“ tu předkládal povinný, oprávněný vystavoval „notitiae“.⁴⁶

Zejména se změnami státní moci přicházely změny v zákony a právu. V době franské říše žili Frankové podle svého práva, s nimi usedlí Římané podle svého římského práva. Ale tato doba už zná označení notář a tato činnost souvisí s vydáváním listin.

Dějiny znají první osoby, které je možné považovat za právníky. Nacházíme je v oblasti náboženských hodnostářů. Dbali o úschovu listin a vykládali právo. Síla práva ať již soukromého či náboženského byla přenechána do působnosti jedné společenské kasty, a to náboženské. Bylo proto přirozené, že v období ovládaném náboženstvím se této pozice ujali právě kněží. Již v této době je možné spatřovat existenci monopolu na právo. Po oslabení svého vlivu, nadále pontifikové zůstávali jako znalci práva. Oblast práva se tímto stává otevřenou

⁴⁶ BRÁZDA, Jiří, BÉBR, Richard a ŠIMEK, Pavel. *Notářství – jeho vývoj, organizace a pravomoc (srovnávací studie)*. I. Vyd. Praha: Academia, 1976, 377 s., str. 7-11.

cestou další společnosti. Vráťím se ještě do historie ke starověkému Římu. Již v té se z řad otroků využívaných římskými občany pro své záležitosti vyvíjela kasta písařů.⁴⁷

Notářství novověku

Na přelomu 12. - 13. století se zvyšuje počet obyvatel, roste počet měst. Velmi vzrůstá význam obchodu a řemesel, který mění charakter společnosti. Pozice politické moci, která byla spojena se šlechtou a církví upadá. Vyšším oběhem financí se vyvinuly nové formy, které vytvářely tlak pro ustanovení právní úpravy v hospodářském styku. Ve 14. století následkem nadprodukce v zemědělství se zvětšují sociální rozdíly mezi vlastníky pozemků, měšťany a nemajetnými zemědělci. Přesto, že se starý systém nerozpadá, byly skoro neodvratné tlaky, aby vady byly ve Svaté říši odstraněny a reformovány a byl znovu nastolen pořádek. Již reformatio Sigismundi doporučuje následující: „*...budiž také ve všech říšských městech jeden písař, notarius publicus, aby nikdo hledat nemusel, když by potřeba byl, jemuž se důvěřovati více než jiným od začátku až nechá.*“⁴⁸ Toto významné reformní dílo má na mysli zavedení pořádku a míru mezi venkovem a městem a vnímá to, že neklid a bouře vznikají ze zlé vůle. Reforma se stávala denní politikou.

Notářství v Itálii

V historické literatuře je několik domněnek o jeho vzniku, ale významnější bude, že vzniklo v době římského tabellionátu. Právě, když se mluví o notářství v Římě je uváděno jako tabellio (osoba, která pro jiné po živnostensku vyhotovovala listiny, a to především právní), rozmanitost v názvosloví byla sjednocená až později v římském Španělsku. Tito písaři byli pod dozorem městského perfekta a bylo jim uloženo sepisování listin za účasti účastníků a svědků a bylo jim uloženo povinnost sepsat a přečíst dokument. Notář v té době byl brán jako odborník, nebyl pokládán za úředníka, upevnění jeho funkce a autority přišlo později. Zánikem říše římské došlo i k vývojovým odlišnostem v

⁴⁷ SKŘEJPEK, Michal et al. *Právníký stav a právníký profesie v minulostí*. Vyd. I.(Praha) Havlíček Brain Team, 2007. 207 s. ISBN 978-80-903609-9-0., str. 36-41.

⁴⁸ Kaiserliche Notariatsordnung von 1512. Spiegel der Entwicklung des Europäischen Notariats von Notar Dr. Jur.Dr. Herbert Grziwotz. C. H. Beck'sche_Verlagsbuchhandlung München 1995, str. 36 – 39..

různých státech Evropy i Byzantské říše. V Itálii se na základě studování římského práva založilo učení o listinách, což dalo základ stavu notářů. Toto období je považováno za zlatou dobu notářství a jeho členové se sdružovali do kolegií. Kolegia měla své stanovy, která si zadávala a upravovala. Vlastnila svůj vlastní kapitál, hradila výdaje a podporovala zchudlé členy. Kolegia měla velké pravomoce. Řídila například práci notářů, doplňovala jejich stavy a kontrovala je i jejich vzdělání.⁴⁹

Římští tabelliones sepisovali své dokumenty ve větších městech, ta místa se nazývala tzv. stationes, v menších městech to bylo na veřejnosti v postavených stavbách. Tyto dokumenty byly veřejně zhotoveny a nazývají se instrumentum publicum. Tabellio se nestal veřejným úředníkem, ale spíše písařem v oboru práva a psaní listin. Stejně jako v jiných zemích se sdružovali do sekcí, v čele stál jeden představený na stupni hierarchie členů. Kandidát na tuto funkci mohl být přijat do tohoto sdružení na základě zkoušky, ve které prokázal znalosti práva, počestnost, umění krasopisu. Po úspěšné zkoušce se vždy v průvodu tabellionů představili prefektovi a stvrдили přísahou to, že svojí zkoušku čestně složili. Po složení přísahy jim prefekt věnoval pečetní prsten. Zařizovali si kanceláře ve velkých městech.

V minulosti se Evropa, v důsledku zániku římského impéria, který předurčoval začátek nové epochy v jejím vývoji, stala šancí pro život právníckého stavu.

Mezníkem v dějinách Evropy pro právnícký stav je vznik Boloňské univerzity. Vliv římského práva byl na vývoj italského notářství velmi významný. Celá Evropa vděčí za zřízení samostatné notářské školy v Bologni kolem roku 1100. Po absolvování studenti dosahovali titulu „doktora notářského umění“.

Právě absolventi této univerzity jsou prvními příslušníky evropského právníckého stavu. Nutnost mít odborně vzdělané právníky plyne již z historické situace, protože středověká společnost je ke svému vývoji a fungování potřebuje. Církev vychází z toho, že jim poskytuje místo ve své správě a právně vzdělané osoby potřebují církevní a světské soudy. Někteří studenti se zasloužili o rozvoj notářství ve svých slavných dílech, které byly přeloženy do cizích jazyků a staly se zdrojem informací.

⁴⁹ BRÁZDA, Jiří, BÉBR, Richard a ŠIMEK, Pavel. *Notářství – jeho vývoj, organizace a pravomoc (srovnávací studie)*. I. Vyd. Praha: Academia, 1976, 377 s., str. 10-13.

Právníké vzdělání bylo pro nadcházející období myšleno jako nové a moderní povolání, které ovšem nebylo dostupné pro všechny.

V Německu římské právo recipovalo na latinsko-italské notářství, ve Francii byly vytvořeny korporace jako úspěšné instituce pečující o stav notářství a notářskou činnost vykonávat. Notářská kolegia vzkvétala, z jejich řad vyšli odborníci a justice z nich vybírala úředníky a z členů kolegií se stávali soudci, advokáti a prokurátoři. Největší dokonalosti italské notářství dosáhlo ve 13. století, směry přebíraly mnohé evropské státy. V této době notářství požívalo velké vážnosti. Na těchto základech tyto notářské normy setrvaly mnoho staletí. Dalším přelomovým obdobím pro italské notářství byla Francouzská revoluce, kdy vznikla nová moderní úprava, která se stala vzorem pro přijetí nových zákonů o notářství.

Glosátoři a právníci z vlašských univerzit svým kvalifikovaným názorem pro instituci veřejného notariátu připravili půdu pro vyhotovování instrumenta publica. Síla veřejných listin - noticia, rostla díky veřejných notářů. Takovou listinu mohl vystavit jen sám veřejný notář. Jednání mezi stranami se stává perfektním až vyhotovením konkrétního instrumentu a síla listiny spočívá v notářském podpisu, tvrdí Rolandinus Passagieri.⁵⁰

Notářství získalo jméno po označení notarius, za předchůdce dnešních notářů jsou považováni písaři se znalostí práva. Vyhotovovali listiny, stali se právními poradci při sepisování smluv stranám. Řídili se činností a předpisy a způsoby, jak vybírat svědky, účastníky, sepisovat listiny, číst a podepisovat texty. Kdo zastával notářský úřad, nemohl vykonávat jinou činnost. Úroveň italského notářství, která byla dosažena ve 13. století, se stala vzorem pro ostatní státy a požívalo velké vážnosti, bylo velmi dokonalé, zanechalo mnoho historických materiálů. Další úpravy byly řešeny mnohem později.

Francouzské notářství

V období Franků bylo používané zvykové právo a usedlí Římané používali římská práva. Státní moc se měnila a měnila se i práva. Již ve franské době se používá označení notář. Vývoj notářství bylo vždy ovlivňováno historií, jejími

⁵⁰ STEJSKAL, Jindřich. *Vznik instituce veřejného notářství a její vývoj v zemích českých: historicko-právní studie (s. 1)*. Nákladem vlastním, (1930), 41 s., str. 8-9.

panovníky, římským a církevním právem. Na jeho významu se podílely italské univerzity, vydáváním knih o notářství a vzrůstající královská moc. Již ve 13. století bylo například v Paříži ustanoveno velké množství notářů, kteří jednali jménem městského soudce. Základem pro reformu notářství se stal rok 1304, kdy Filip IV. vydal notářský řád s ustanovením, že pouze notáři zapisují listiny do rejstříku a poté účastníkům vydávají opisy. V řádu jsou obsaženy podmínky pro činnost notáře a význam královských notářů rostl. Dále bylo notářům za povinnost ukládat koncepty svých listin ve francouzském jazyce. Ověřování listin bylo prováděno veřejným úředníkem a připojování pečeti listinám bylo vyhrazeno pouze soudním úředníkům. V sídlech královských soudů byla zřízena instituce (gardenotes), ve kterých byly uchovávány již spisy notářů, kteří již neúřadovali, a byly zde vydávány stejnopisy. Rozvojem notářství bylo rozdělení notářství na tři kategorie. To byli královští notáři, které jmenoval král, poté vrchnostenští, jmenováni soudem a působnost měli pouze v obvodu tohoto soudu a notáři apoštolští, sepisující a ověřující listiny v církevním právu. I přes tato opatření to nepřineslo potřebnou jednotnost. Notáři působili při dražbách, sepisovali inventář a doručovali soudní zásilky.⁵¹

„Často se tvrdí, že francouzská šlechta byla uzavřenou kastou. Není nic nepřesnějšího. Každý zbohatlý měšťan mohl ze svého syna učinit šlechtice, umožnil-li mu vzdělání a zakoupil-li mu úřad...Žádná jiná země evropská nebyla vydána napospas právníkům a berním úředníkům v takové míře jako Francie. Šlechta si již dávno za své životní poslání vybrala válku a francouzské měšťanstvo toho využilo k tomu, aby se chopilo administrativy a justice. Dodalo té i oné vynikajících kvalit. Sklon k pořádku a hospodárnosti, často vysokou inteligenci a někdy i odvahu. Mělo však také své nedostatky: ješitnost, lakotnost, žárlivost, tedy nedostatky, s jakými se setkáváme u Molièrových měšťáků a jaké nalezneme u měšťáků Balzacových“⁵² Toto vystihuje soudobý pohled na francouzskou šlechtu v taláru, která vzešla z neurozeného stavu, ale uzavírala se do své výlučnosti. Bojovala proti monarchii, velmi se bránila osvícenským reformám. Jak již jsem zmínila revoluce, dala do pohybu i notářství. Byla zavedena jednotná instituce veřejných notářů.

⁵¹ BRÁZDA, Jiří, BÉBR, Richard a ŠIMEK, Pavel. *Notářství – jeho vývoj, organizace a pravomoc: (srovnávací studie)*. I. Vyd. Praha: Academia, 1976, 377 s., str. 16-19.

⁵² Dějiny právního stavu a právnických profesí. 2. rozš. vyd. Praha: Vodnář, 1999, 134 s. Prameny a nové proudy právní vědy. Č. 27, ISBN 80-85889-20-X. str. 45.

Za několik let byla provedena základní úprava notářství, jejíž úprava se zachovala ve velké míře do dnešní doby. Došlo ke sjednocení úpravy právní, místní přežitky byly zrušeny a pouto mezi soudy a notářství bylo zrušeno. Tato úprava z roku 1803 popisuje velmi podrobně formy notářských listin, úschova prvopisů, vytváření opisů a vydávání stejnopisů, upravuje přísahu, kauci a poplatky za úřední výkony.

Zde byl položen kvalitní právní základ pro výkon notářství a pro osoby, které toto povolání chtějí vykonávat správně, čestně a nezávisle. Ani několik století nevzalo na lesku povolání notáře. Vždy byla poptávka po kvalitních znalcích práva, toto platí i v dnešní době.

Vývoj notářství v Německu

Zde právo sepisovat pro sebe listiny o právním jednání a k nim připojovat pečeti měli zpočátku šlechta, vyšší duchovenstvo a později měšťané. A zde bylo notářství založeno na převzetí římského a církevního práva, o kterou se zasloužili mnozí studenti, kteří získali toto vzdělání na italských univerzitách, zejména v Bologni. V Německu notáře jmenoval nejen císař nebo arcibiskup či jiní velmoži.⁵³ Notářem se stávala i osoba bez praxe a právnických znalostí, protože byla zřizována funkce za peníze, tudíž docházelo často k problémům a stížnostem. Proto říšský sněm ve Freiburgu roku 1498 vydal bezprostřední nařízení o „reformaci notářství“. Nikdy nebyl úředně podepsán. Zatím bylo vlastní zpracování říšského notářského řádu předáno „několika učeným a ve věcech zkušených“. Byl vytvořen výbor z odborných osob, které vypracovaly návrh, který byl realizován ve formě Císařského notářského řádu 1512. Jednalo se o Ambrosia Dietricha, pronotáře císařského nejvyššího soudu, Bernarda Kühorna, učitele práv a Georga Maspacha, císařského sekretáře a radního.

Edikt Karla V. z roku 1548 prohloubil vztah soudnictví s pomocnými orgány - notáři. Do doby, než byl vydán Pruský notářský řád, se vycházelo z toho, že notář je samostatný a žije z honorářů. Výsledkem reformy soudnictví Bedřicha Velikého v Prusku došlo ke sloučení funkce notáře s úřadem justičního komisaře a

⁵³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie: vysokoškolská právnícká učebnice*. Praha: Linde, 1997. 437 s. ISBN 80-7201-051-4, str. 247.

posléze s advokací. Rok 1771 je datem vzniku notářského řádu. I zde vychází již z předchozích ustanovení právních úprav a tedy musí žadatel prokázat, že studoval práva a složil zkoušku. Porýní bylo výrazně ovlivněno francouzským právem v oblasti notářství. Právě proto, že některé země Německa v době éry Napoleona byly součástí Francouzského království, zde po pádu Napoleona, zanechalo své stopy. Předlohou pro položení takto zásadních základů se stal zákon ze dne 16. 3. 1803, díky novému systému se tak z notářství stala moderní instituce. Stále byl patrný vliv francouzského práva v nařízení pro notáře. Hlavní myšlenka práva z Francie byla, aby notářství nebylo tak zcela závislé na státu, jak se o to snažilo pruské notářství. Jednalo se o dědictví osvícenství, jeho vliv pro oblast zákonodárství v německých zemích byl značný. Právě vliv francouzského práva měl vliv na vznik v roce 1822 „Nařízení pro notáře v porýnských provinciích“. Lze konstatovat, že pruské právo bylo na útlumu a byl uznán notář jako samostatný institut dle francouzského vzoru. Vývojem doby byly provedeny v notářství různé úpravy bez zásadního vlivu. Počátkem 19. století je německého notářské právo roztrženo a hledá se koncepce pro veřejnoprávní notariát. Rozpadem Německé říše v roce 1806 došlo k rozpadu zemí a i notářského zákonodárství. Německé státy na základě úprav o notářství vytvořily právní normy. Na úpravách se podílela i tradice. Snaha o sjednocení roztržitého notářství v německých zemích a vytvoření společného státu se uskutečnilo v únoru 1937 a datuje se vydáním Říšského notářského řádu.⁵⁴

Obsahuje již rozdělení právního zástupce a notáře. Notář jakožto nositel veřejného úřadu, měl oprávnění ověřovat a činit právní akty. Celý život již mohl zasvětit notářství a právě pro toto poselství byly zřízeny notářské komory. Notář byl obdařen veřejnou vírou, která spočívala na přenesené úřední moci.

Notářství v Rakousku

I v této zemi byl vliv italského notářství velmi silný i díky mnoha právníkům vychovaných severoitalskou univerzitou. Přesto stav notářství v Rakousku byl žalostný, mnohdy úřad zastávali lidé nekompetentní. K tomu vedlo rozhodnutí císaře Karla VI., aby notáři byli přezkušováni a způsobilí. V říšském notářském

⁵⁴ BRÁZDA, Jiří, BÉBR, Richard a ŠIMEK, Pavel. *Notářství – jeho vývoj, organizace a pravomoc: (srovnávací studie)*. I. Vyd. Praha: Academia, 1976, 377 s., str. 23-27.

řádu z roku 1512 je již zobrazen dnešní latinský notariát, který vývojem dospěl k modernímu evropskému notářskému řádu. V podstatě se jedná o vytvoření jednotného stavu notářství.

Jak již je psáno v Císařském notářském řádu, ještě císař Karel VI. přikázal r. 1725 zkoušku notářů, protože „někteří notáři v umění notářském tak nezkušení jsou, že neumějí koncipovat přímou výpověď, kontrakt, testament nebo jiná právní ujednání.“

Vydáním patentu císařem Josefem II. bylo ustanovení, jež pokládá za veřejnou listinu jen směnečný proces, ostatní jimi nejsou. Smyslem tohoto kroku bylo omezit pokoutné pořizování veřejných listin, na což upozorňoval Nejvyšší soudní dvůr. Později byly v rakouských zemích uznány všechny notářské listiny za veřejné. Znovu došlo k dalším opatřením a každý notář byl pod přísahou, volící si vlastní znak a obdržel diplom s pečeti. Tento úřad byl zpečetěn zápisem. Jistým omezením notářů bylo vydání dvorního dekretu, který vymezuje působnost pro oblast, ve které byl přijat. V některých rakouských zemích došlo k dalšímu zásahu notářství. Dekretem z roku 1821 byly notářům diplomy vzaty a byly vydány nové s vyznačením místní příslušnosti. Oprávnění ustanovování notářů bylo přeneseno na Nejvyšší soud a povinností notáře bylo před vyjádřením přísahy předložení notářského znaku a zaplacení poplatku. Ale protože ani tento stav nebyl vyhovující, byl roku 1850 císařským patentem vydán nový Rakouský notářský řád. Toto období znamenalo pro notáře, že se stal jediným osvědčujícím orgánem pro listiny. Ani zde stabilita notářského řádu netrvala příliš dlouho.⁵⁵ Za vzor si vzal moderní francouzský systém, přesto nepřinesl pořádek. Francouzské notářství bylo používáno v Dalmácii a rozšiřováno po celé monarchii. V Rakousku převládala úvaha, že notářství je symbolem úřadu nebo státním orgánem. Společným ujednáním notářů Německa a Rakouska bylo vymezení funkce notáře, že je ve službách třetích osob a není placen státem, ale stranami. V té době notář měl v obsahu své práce více činností, například sepisování smluv, přijímání listin do úschovy, ověřování podpisů a správnosti překladů, zastupování ve věcech. Toto vedlo ke snahám jej sloučit s advokací, eventuálně postátnit. Vydání nového Rakouského řádu z roku 1855 nepřineslo ve vývoji mnoho dobrého, a proto bylo opět vyvinuto úsilí na další změnu.

⁵⁵ FOUKAL, Martin. *Z dějin notářství: notářství v českých zemích do roku 1949. Ad Notam*. 2003, jubilejní číslo, ISSN 1211-0558., s. 5 – 6.

Vykonatelnost notářských spisů byla odstraněna a „*notáři v rakouské monarchii se začali víceméně trvale domáhat toho, aby jim bylo přiznáno oprávnění výlučného osvědčujícího orgánu.*“⁵⁶

Toto bylo završeno roku 1871 novým notářským řádem, z něhož vyplýval princip numerus clausus omezující volný přístup k notářství. Jmenování se sice provádělo v gesci ministra spravedlnosti, ale předcházela mu konkurz vypisovaný notářskou samosprávou, či notářskou komorou. Uchazeč pro složení notariátu musel splňovat podmínky pro tuto funkci, například občanství, 24 let, právnické studium, státní zkouška, praxe, současně vylučoval některé výkony pro funkci notářského úřadu.⁵⁷ Platil do roku 1938, kdy se Rakousko sloučilo s Německem. Na konci druhé světové války a po obnovení samostatnosti Rakouska byla znovu ustanovena platnost notářského řádu z roku 1871.

Notářství ve Španělsku

Rozpadem římské říše nastala pro Hispánii éra gothského práva, jehož vliv byl nesporný. Již v polovině 7. století byl vydán první nový zákoník soudní. Zcela oprávněně se nazýval prvním národním zákoníkem Španělska. Následně za šest století byl vydán zákoník královský. Tento královský zákoník Kastilský, který byl vydán v roce 1255, svým obsahem vyzdvihuje mimo jiné i povolání notáře a cituje jej jako povolání poctivé a prospěšné pro všechny. Význam notářské funkce je velmi vyzdvižen v dalším díle z roku 1348 nazvaném jako Zákoník sedmi listin. I ve španělském notářství ve srovnatelně vyspělých zemích se projevuje vliv italského notářství, a proto právě v tomto období je ve velkém rozkvětu. Ve Španělsku od doby středověku až po 19. století byla činnost notářství velmi významnou organizací, která byla funkčně a odborně řízena.⁵⁸

Notáři byli rozděleni na královské, řádné (číselné), radní, obecní a komorní. V celém království to byli královští notáři, kteří vykonávali svůj úřad, ve městech to byli číselní notáři (jejich počet), při jednání městských a obecních rad byli

⁵⁶ SKŘEJPEK, Michal et al. *Právnický stav a právnické profese v minulosti*. Vyd. I. (Praha): Havlíček Brain Team, 2007, 207 s. ISBN 978-80-903609-9-0, str. 165.

⁵⁷ SKŘEJPEK, Michal et al. *Právnický stav a právnické profese v minulosti*. Vyd. I. (Praha)... Havlíček Brain Team, 2007, 207 s., ISBN 978-80-903609-9-0, str. 166-167.

⁵⁸ BRÁZDA, Jiří, BÉBR, Richard a ŠIMEK, Pavel. *Notářství – jeho vývoj, organizace a pravomoc: (srovnávací studie)*. I. Vyd. Praha: Academia, 1976, 377 s., str. 37.

přítomní radní či obecní notáři. Mezi povinnosti notáře bylo užívání i protokolu, do kterého zaznamenával ve zkratce jednání. Dále listiny mateční, které ukládal do obalu a knihy či rejstříky, které byly notářem ukládány do mateční listiny, aby z nich mohly být vyhotoveny opisy.⁵⁹

Vlivem Velké francouzské revoluce bylo vytvořeno kolegium notářů, kteří jsou pověřeni správou v kraji.

Španělsko bylo velkou námořní velmocí a založilo již ve středověku ve Střední a Jižní Americe koloniální říši a tudíž do těchto zemí byla přenesena instituce notářství. I dobyvatel Cortéz je svým původem notář a při svých činech a dobývání měst měl s sebou notáře a města byla založena notářským zápisem.

Později se tyto právní normy stojící na španělských základech ubíraly vlastní cestou. V roce 1862 novou úpravu španělského notářství, kterou uskutečnila Isabella II., byla dovršena autorita notářství tím, že notář musel splňovat podmínky poctivosti, mravnosti, vážnosti, inteligence, důvěryhodnosti a akty jím sepsány byly vždy projevem pravdy.

⁵⁹ BRÁZDA, Jiří, BÉBR, Richard a ŠIMEK, Pavel. *Notářství – jeho vývoje, organizace a pravomoc: (srovnávací studie)*. I. Vyd. Praha: Academia, 1976, 377 s., str. 38 – 39.

V. CÍSAŘSKÝ NOTÁŘSKÝ ŘÁD Z ROKU 1512

Rok 1512 dal světu Císařský notářský řád, kde v něm Maxmilián z Boží milosti římský král, král Maďarska, Dalmácie, Chorvatska atd, sděluje své Říši, že poté co byl nezaslouženě povýšen z Boží moudrosti na císaře, využívá veškerou svoji slávu a čest ke zlepšení a kráse Svaté říše římské. Tištěné verze díky objevu knihtisku umožnilo expanzi o novém právním povědomí a jeho důležitosti. Pod titulkem *„Ordnung von Kayserlicher Maiestaet, zu underrichtung der offen Notarien, wie die ir Aempter üben sollen, ausgeganegen: Mit sampt eynen pönlichen Mandat, das dye nymands uffkauffen, noch verkauffen, noch feyl haben solle: sie sey dann durch die kaiserlichen Commissarien in Reformirungder Notarien verordnet, zuvor corrigirt, und zu trucken erlaupt“*.⁶⁰

Vzniku říšského notářského řádu předcházelo bezprostřední nařízení o „reformaci notářství“ vydaného říšským sněmem ve Freiburgu v roce 1498. Vrchnost má „všechny notáře pilně přezkušovat“. Plán je jedna věc, realita druhá. V předchozích úvahách se plánovalo vydání úředního nařízení, které ovšem vydáno nebylo. Samotné snahy o zpracování bylo předáno „několika učeným a ve věcech zkušených“.

Jednalo se o významné osobnosti, které se zasadily, aby v říši byl zaveden jednotný koncept pro výkon notářství a zároveň povznesly pověst notářů. U zrodu stáli Ambrosio Dietrich, pronotář císařského nejvyššího soudu, Bernard Kühorn. Oba působili jako učitelé práv. Třetí představitel byl Georg Maspach, císařský sekretář a radní. Budoucnost o přijetí notářského řádu byla zdlouhavá. Na říšském sněmu v Kölnu říšskými stavy byl přijat. Jakoby si byli vědomi, že nastává období pořádku, avšak formálně podepsán nebyl.

Proto byla účinná některá opatření, nařízení a předpisy, které budou spravedlivější a vyřízeny rychleji. A ti, kteří se pokusí narušit mír, budou více potrestáni. Tyto myšlenky jsou uvedeny v jeho prohlášení ke vzniku notářského řádu. Dále v nich cituje, aby to, co se denně dotýká lidu, úřadu, notářů bylo také uchováno v písemné podobě a k tomu je potřeba nalézt množství veřejných notářů, kteří se tento úřad odváží vykonávat.

⁶⁰ „Řád císařského majestátu pro veřejné notáře, jak mají svůj úřad vykonávati . Jest císařskými komisaři nařízen, předtím zkontrolován a k tisku povolen.“

Netřeba těch, kteří jsou pomalí, mají špatnou pověst, páchají špatné činy. Je třeba najít ty, kteří pořádek učiní, budou pečlivě prozkoušeni a rozkazy, které jim budou uděleny i svůj úřad budou dobře vykonávat. Těm učeným, které budou zkoušeni, naše císařská moc udělí rozkazy a oni budou dbát na její plodnost a přínos a tímto vydáním všechno potvrzujeme a povolujeme.

Vznik notářského řádu je výsledkem tehdejšího právního stavu a veřejného pořádku, řídil se hlavními směry notářského oboru, mnoha věcmi se nezabýval a mnoho sporných bodů bylo vynecháno, úprava jmenování notářů a dohled nad vedením úřadu byla vynechána. Všeobecně v jeho podobě byl prosazen zájem společnosti nad zájmem jednotlivců, který byl zde upraven. Veřejná instituce jako notářství zde byla definována jako veřejnoprávní notariát.

Právě v tomto vzniklém notářském řádu se objevují zásady notářské činnosti formou právních nástrojů. Jeho principy nejsou samoučelné a je k němu nahlíženo, tak, aby sloužil ke všeobecnému prospěchu. V případě špatného chování nebo chyb notáře by to ohrožovalo funkci úřadu a proto jednotlivé formule dokumentace jsou právní jistota a musí být jasně oběma stranám vysvětleny. Smluvní strany v ní cítí větší závaznost.

Jmenování notářů

Císařské jmenování

Nejstarší dochovaná císařská jmenování pochází z konce 12. století. V jiných pramenech je uvedeno jmenování prvního říšského lantkraběte - titul říšského knížete, který byl podřízen přímo císaři. V Německu 1355 později přibývalo notářů, kteří byli jmenováni lantkrabětem pověřeným císařem. Císaři příslušelo právo jmenovat císařského notáře, papežského papeži, bylo umožněno i tyto funkce jmenovat v jedné osobě současně. Pravomoc císaře i papeže byla předávána na další jiné osoby arcibiskupy a biskupy.

Od 16. století notáře jmenovala univerzita a i oprávněná některá města. Práva propůjčená lantkrabětem nebyla sice vždy stejná, ale pověření pro jmenování notářů zásadně obsahovala. Dalším obsahem jeho zmocnění byla legitimita nemanželských dětí, propůjčování hodností nebo povýšení do šlechtického stavu. Protože se za jmenování vybíral poplatek, hrálo to ekonomickou úlohu v zemi. Institut lantkraběte byl rozlišen, označován jako palatinát - správní území spravované palatinem a úřad jako comitiv, hodnost. Jeho úřadu mohl být na rozdíl

od malého s platností pouze na doživotí - příjemci byli právníci. Zatímco propůjčení velkého šlechtě, jehož výhoda spočívala již v dědičnosti, obsahoval i možnost propůjčování úředních pravomocí. Majitelé velkých palatinátů sami mohli jmenovat vicelantkrabí. Hodnosti lantkraběte, které mu byly propůjčeny, vždy byly opatřeny pečeti. Říšské dvorní kanceláře zavedly tři druhy císařských pečeti – velká, střední a malá s použitím pravidel. Velká pečeť byla použita na léna pro knížata, na velké úpisy pro šlechtické a jiné svobody, ta střední byla na erbovní a nižší šlechtické listy a malá pro milost, justici a další listiny. Říšský dvorní řád zavedl erbovní pečeť místo dosud používané portrétové pečeti a požívala se obtisknutím do hmoty.⁶¹

Pečetě

Jejich historie sahá již do 4. století před n. l. do Mezopotámie, kde byly nalezeny hliněné otisky. V arabském světě se forma hliněné pečeti používala až do 8. století našeho letopočtu. Původně hliněná látka byla doplňována různými příměsemi a barvami. V pozdější době i barva pečeti byla symbolem významu. Nejcennější byla červená a například francouzští králové používali zelený pečetní vosk. Symbolika královského města byla červená, u poddanských měst se pečetila zelenou barvou a černou barvou používala církev. Zejména v 19. století se u úředních listin používala tzv. slepé pečetění, tj. otisk do papíru. Pečeť symbolizovala korunovační řády a rituály, či soudní procesy. Její funkce byly nesporné. Protože chránila dokument, také je fyzicky uzavírala, dále dokazovala oprávněnou osobu a rovněž sloužila jako prostředek, který prokazoval pravost dokumentu.⁶²

Pečetě byly různých tvarů, kulaté, oválné, a v nich se stylizovaly různé předměty a postavy. Okázalost některých znaků ztvárňovala rozsah pozemského panování. „Dne 6 .5. 1767 byl mnichovský advokát Johann Martin Maxmillian Einzinger von Einzing jmenován notářem děkanem Benediktem Schmidtem, Einzinger, jenž byl roku 1768 jmenován lantkrabětem, byl advokát, histogram a divadelní básník a jako svůj pečetní znak zvolil visící zvon“⁶³

⁶¹ SCHMÖCKEL, Mathias, Bild des Notariate Seit der Frühem Neuzeit Deutsches Notarinstitut, ufl. 2012, str. 112, ISBN 973-3-931199-22-7, str. 14-16.

⁶² Wikipedia.org

⁶³ SCHMÖCKEL, MATHIAS, Bild des Notariate Seit der Frühem Neuzeit Deutsches Notarinstitut, Aufl. 2012, str. 112, ISBN 973-3-931199-22-7, str. 27.

I razidla Josefa Druhého jako římského císaře jsou vyobrazena jako pečeť římského císaře. Ta byla vyrobena kolem roku 1780, razidlo střední kategorie má průměr 8.3 cm a je z oceli a stříbra. Erb s maďarskou a českou královskou korunou je obklopen dvěma ptáky a nad nimi se tyčí císařská koruna. Po okraji je nápis JOSEPHUS II. D. G. EL. ROM IMP. S. A.GERM. ET. HIER REX COR. ET HERES REG. HUNG. BOH. ETC. A. DUX AUST, DUX. DUXBURG.ET LOH. M. D. HETRUR.ETC.⁶⁴

Pečeť velké kategorie má průměr 13.5cm, je z mosazi a stříbra. Dvojřadý nápis na okraji mince JOSEPHUS II. D. G. E. ROM. IMP. S. A.GERM. HIER. HUNG. BOH. DAL. CRO. SLAV. GALLOD. REX ARCH. AUS. DUX BURG. LOTH. STYR. KAR. KARN. M. D. HET. M. R. TRANS. MARCH. MOR. DUX BRAB. LIM. LUC. GEL. VUR. SIL. MED. MAN. PAR. ETC. PER.SUEV. KOM. HABS.⁶⁵

Papežské jmenování

Již v polovině 11. století papežský úřad měl právo na jmenování notářů a později v Německu působili papežští notáři. Jmenování papežského notáře vykonával sám papež nebo arcibiskup a biskupové, kteří měli právo od papeže. Katolický duchovní se tímto jmenováním stal notářem a podléhal na biskupovi a arcibiskupovi. Možnost jmenovat císařské notáře náležela do pozice arcikancelře.

Jmenování konané lantkrabětem - vicelantkrabětem

Dědičný velký komitív v mužském pokolení byl prostřednictvím listiny z 2. 6. 1710 propůjčen císařem Josefem I. knížeti Ludwigu Friedrichovi I. von Schwarzburg-Rudolstadt. V dokumentu je vyznačen státní erb knížectví Schwarzburg - Rudolstadt. Je přítomna pečeť dědičného palatinátu pro schwarzburgské knížectví. Knížata ze Schwarzburgu – Rudolstadtu přenechávali otázku jmenování notářů na vicelantkrabětech.

⁶⁴ SCHMÖCKEL, MATHIAS, Bild des Notariate Seit der Frühem Neuzeit Deutsches Notarinstitut, Aufl. 2012, str. 112, ISBN 973-3-931199-22-7, str. 16.

⁶⁵ Ibid, str. 16.

Především byli jmenováni právníci. Zánik staré říše roku 1806 přinesl s sebou zrušení hodnosti palatinátu knížatům von Schwarzburg- Rudolstadt.⁶⁶

Jmenování říšským městem

Již roku 1559 se dle říšské dvorní kanceláře jmenování říšským městem označovalo pečeti střední kategorie.

Dalším mezníkem se stal den 22. 12. 1736, kdy císař Karel VI. propůjčil místnímu starostovi a radě města Brémy malý komitiv. V brémském státním archivu se nachází 23-stránková kopie s dodatečným notářským ověřením. Sedmá a osmá strana obsahuje detaily k vyhlášení města Brémy jako Comes Palatinus. Existuje nejméně 83 notářských jmenování městem Brémy. Jedním z jmenovaných byl i kupec Hermann Olander, takto listina je opatřena Brémskou pečeti Comites Palatini substituti. Zpráva o jeho jmenování spolu s dalšími notáři je vyobrazena v dokumentu z roku 1771.⁶⁷

I císařská pečeť vydána Karlem VI. jejíž vznik není datován, je pečeti střední kategorie. Jednořádkový nápis zní: CAROL. VI. ROMANOR, IMPERATOR HISPANIAR, ET UTRISQUE SICILAE REX.

Radní a starosta, kteří tvořili senát se nechávali při výkonu správy svého území zastupovat věhlasným profesorem z právnické fakulty. Zánikem staré říše lantkrabě pokračoval ve svém úřadu až do okupace Francií r. 1811.

Jmenování univerzitou

Právnické fakultě univerzity v Ingolstadt propůjčil v lednu 1623 císař Ferdinand II. listinu malého komitivu. Tato listina je psána latinsky a pojednává výslovně o pověření k jmenování notářů. Dle řádu říšské kanceláře byl institucionální palatinát spojující hodnost lankrabětem s vlastnictvím úřadu označen střední císařskou pečeti. Tato diplomová listina je formálně vždy označena místem pro pečeť nebo razítkem na poslední straně - Logus Sigilli (L. S.).

⁶⁶ SCHMÖCKEL, Mathias, Bild des Notariate Seit der Frühem Neuzeit Deutes Notarinstit. Aufl. 2012, str. 112, ISBN 973-3-931199-22-7, str. 20-21.

⁶⁷ SCHMÖCKEL, Mathias, Bild des Notariate Seit der Frühem Neuzeit Deutes Notarinstit. Aufl. 2012, str. 112, ISBN 973-3-931199-22-7, str. 28.

V další jmenovací listině je zobrazeno stříbrné pečetidlo, střední kategorie, vévody Ferdinanda II., vévody rakouského. To bylo vyrobeno roku 1565 s vyobrazením vévodské koruny a reprezentací jeho vlády.

Reforma krále Zikmunda

Snahy o reformu a zajištění právní bezpečnosti se objevují mnohem dříve. I král Zikmund chtěl zavést pořádek počátkem 15. století, ve věcech svaté církve a Říše římské. Chce zavést to, co bylo dlouho potlačováno a tato snaha o zavedení míru a klidu, se objevuje ve vydaném reformním díle roku 1439 *Reformatio Sigismundi*, z kterého vyplývá a požaduje se, aby byl zaveden pořádek a mír mezi pány, městy a venkovem. Viní lidi zlé vůle, že jsou zkažení a vzniká tím nepořádek. Zaváděly se staré pořádky, ale byly reformovány v nové myšlenky. Tato Zikmundova reforma vyjadřuje snahu o umění poradit oběma stranám učenými právníky a současně omezit jejich počet. Reformní snahou bylo zajistit praxi lantkraběte, kteří měli z pověření císaře právo jmenovat notáře. Protože notář platil za své jmenování pravidelné poplatky a počet notářů stoupal, mnozí si nezajistili touto činností obživu. Často docházelo ke jmenování nevhodných osob, které vůbec nebo zčásti neovládali latinu, neměli vzdělání notářů. Tito neučení notáři produkující „instrumenty naplněné nulitou“, zaujímali nižší postoje než vzdělání notáři. Tato reforma vycházející z právních kořenů zaznamenává tendenci k písemné formě práva, protože dokumenty jsou trvalejší než svědci, kteří umírají. V nichž jsou zapsána práva, a každý jej může pochopit a tím získává dokument veřejný charakter a stává se součástí veřejného života a listina se stává „demokratickou.“ Reforma cituje, že pamatování znamená spravedlnost a zapomínání poznamenává právo druhého a škodí právnímu míru.⁶⁸

Kolumbův notářský akt

Už v době obsazení Bahamských ostrovů roku 1492 Kryštofem Kolombusem bylo třeba potvrzení vlastnictví notářského aktu. V tu dobu byly písemně zaznamenány všechny náležitosti při přebírání ostrova do vlastnictví i v přítom-

⁶⁸ Kaiserliche Notariatsordnung von 1512. Spiegel der Entwicklung des Europäischen Notariats von Notar Dr. Jur. Dr. Herbert Grziwotz. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung München 1995, str. 35, str. 37 – 40.

nosti svědků, kterým byl i armádní notář. O dvacet let později byl v Kolíně na říšském sněmu v říjnu roku 1512 vydán k podpoře veřejného blaha s radou kurfiřtů, stavů a knížat k podpoře císařské moci Řád císařského majestátu. Zvolené místo vzniku bylo náhodné, císař v tuto dobu pobýval. Protože notáři často praxi prováděli i mimo oblast císaře, proto v Řádu stanovil činnost notářů pro svoji římskou říši, dědičné země království a další země. V říšském notářském řádu jsou obsaženy odstavce pro ozdravnou reformu a pořádek.⁶⁹

Rozbor notářského řádu

Jednotlivé právní instituty

Díky Říšskému notářskému řádu vděčíme za sjednocení práva pro oblast notariátu pro území celé říše a výkon notářského úřadu.

Základy úřednické činnosti notářů, ručení za škody § 1

Tato reforma uvedena v § 1

„Tímto se mají notáři snažit, tuto ozdravnou reformu a řád, sloužící k vykonávání a praxi jejich notářských úřadů, pokorně přijmout a dodržovat a jím se řídit.“ Vyjadřuje postavení notářských úřadů k výkonu praxe, má se řídit jejím obsahem, dodržovat předpisy, poctivě a čestně vykonávat práci a v případě vlastního selhání uhradit škodu jiným.

Již zde je dokázáno, jakou váhu má vzdělání notáře a zodpovědné vedení jeho úřadu. Tímto je položena povinnost k proplacení škod spáchaných při nedodržení formalit. Spjata je zde garance notáře za jím zhotovené dokumenty s jeho úřadem již od samého počátku. Další možný způsob vedle uhrazení škod platilo jako sankce odebrání úřadu. Citelné postihy byly spojovány s falšováním dokumentů, listin a to tedy pranýřem, useknutím pravé ruky, odebráním úřadu a v neposlední řadě i s vyhoštěním. Tento výčet sankcí jasně proklamoval osobní plnou zodpovědnost notáře.

Předpoklady pro ustanovení notářem v § 2

Tím je určeno a nařízeno, aby byly jmenovány osoby odborné a byl vyloučen člověk nevhodný - nevolník, nevěřící atd., a měl nutné znalosti a vědění k vykoná-

⁶⁹ Kaiserliche Notariatsordnung von 1512. Spiegel der Entwicklung des Europäischen Notariats von Notar Dr. Jur.Dr. Herbert Grziwotz. C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München 1995, str. 35.

vání úřadu. Dále jsou vyloučeni z tohoto úřadu osoby duševně a nemocně slabé, němé, slepé nebo hluché, nebo ti, kteří mají špatnou pověst, nesrozumitelní, nedbalí a lstiví. Musí dosáhnout alespoň 14 let, vedou počestný život a umí psát. Toto omezení se dotklo i radních, lékařů a šlechticů vzhledem k jejich postavení.

V té době ještě ženy neměly právo se tohoto úřadu účastnit. Symbolicky jmenování notářem bylo projevováno předáním mu pera a kalamáře a jmenování oficiální úředním ustanovením. V té době počet notářů s univerzitním vzděláním byl malý.

Mnozí neměli zkoušky a spíše se uplatňovala obchodní rutina, kterou oni získali u staršího notáře. Tento stav byl kritizován a oni byli označováni jako „papoušci vznešených pánů“. Byla snaha tyto chyby odstranit, když i Karel VI. přikázal zkoušky notářů, ale ani v budoucí době se pověst notářů příliš nezlepšila.

Forma veřejných listin § 3

Tato forma zavádí obecné předpisy pro uvádění veřejných listin, a protože vše dobré přichází od Boha, tak na začátku se na jeho jméno odvolává. To znamená, že v úvodu se uvádí léta Páně, indikce - římské daňové číslo, jméno vládce, rok zdaru, měsíc, den a hodinu, místo, obsahová složka, přítomnost konkrétních osob a notáře s jeho pečeti. Pro doplnění uvádím význam indikace.

Indikace je číslo z patnáctiletého cyklu přiřazené k jednotlivým rokům křesťanského letopočtu, které se hojně užívala až do vrcholného středověku v datovacích formulích listin. Rozlišují se tři. Nejstarší jsou řecké, které byly používány na východě, na západě především v papežské kanceláři a jejich epocha byla 1. září. Druhá jako tzv. Bedova indikce začíná 24. zářím, původ není jasný, předpokládá se, že jde o posun z původně pohanského 1. září na křesťanský svátek.

Třetí indikce římská, neboli papežská začíná 25. prosince, respektive 1. ledna a díky tomu, že odpovídá začátku roku, který se během středověku ustálil na 1. lednu, byla tato indikce v západní Evropě vrcholného středověku nejvíce užívána. Jako první rok prvního patnáctiletého cyklu slouží rok 3 př. n. l., výjimku tvoří janovská indikace, která má stejnou epochu jako Bedova indikce, ale cyklus začíná o celý rok později. Jako původ patnáctiletého cyklu je označován římský berní systém, v kterém se údajně jednou za patnáct let vyměřovala daň, ovšem existují i jiné teorie. Je uvedeno v Císařském notářském řádu.

Zásady zachování formality jsou rozhodující pro právní obsah listin. Sepsání notářských veřejných listin má mít formu dle všeobecných práv a zvyku. V případě, pokud nebyla potřeba notáře při uzavírání obchodu, musí mít k tomu vážný důvod a jedná se o listinu veřejnou. Zde je kladen důraz na to, že notáři nemají pracovat ve spěchu a vše o co byli žádání a co se před nimi projednávalo, správně zadokumentovat. Smysl řádu dává to, že notář osobně vykonává úřad, současně udržuje informace v tajnosti, má povinnost mlčenlivosti. Dodržování pravidel formálnosti bylo velmi zásadní, protože určovalo pravost dokumentů. Listinám a dekretům byla před soudem prokazována taková důkazní moc, tím nebylo potřeba jiných důkazních prostředků - svědky nebo přísaha. Notářské listiny jako veřejné listiny užívaly již od počátku římského řádu veřejnou důvěru.

Dodržovaná forma § 4

V § 4 se nakazuje, že bude dodržováno ve veřejné listině vše, co je zvyklostí a nebude vynecháváno ani jméno, ani rok římského císaře nebo krále, jak někdy bylo zvykem.

Vedení protokolu, vydávání listin § 5

Je přikázáno, že každý notář musí vést protokol, za něj zodpovídá, napíše popsané skutky osobně a dobře jej uchová. Jsou napsány na pergamentu, v jazyce latinském nebo německém. Dále je nařízeno, že k protokolu budou připojeny kopie, které jsou registrovány jako veřejné listiny. To proto, aby v případě úmrtí notáře nebo ztráty originálu listiny mohly být znovu vyhledány a zjištěny. To je myšleno, tak, že nebude nic vymazáno ani zničeno v případě svolení obou stran. Mohlo by se stát, že by třetí strana potřebovala zjistit informace.

Předpoklady dokumentování § 6

V tomto se ustanovuje, že notáři jsou povinni zaznamenat své konání a informace přizvaných svědků a nemůže brát zřetel na jiné informace a kdy notář sepíše protokol a vydá formulář jen z tohoto konání. Notář nejenom naslouchá, sleduje, ale v případě nutnosti a rozporu může rozhodnout s použitím vlastních smyslových orgánů. Také toto doplní do protokolu.

Znaková řeč němých § 7

Pokud němý nemůže mluvit a k tomu je přizván notář, tak se dorozumívají

kýváním hlavy a pažemi, které bude pro obě strany jednoznačné.

Substituce notáře § 8

V případě své neschopnosti notář si zvolí svého zástupce, což stvrdí svým podpisem, musí zástupci diktovat dokumenty, které i podepisuje a zpečetuje.

Zapisování protokolu § 9

Zapsání protokolu by mělo být notářem krátké shrnutí hlavního tématu nebo smlouvy a jiné obvyklé náležitosti.

Vůle stran, právní domněnka § 10

Před notářem jednají strany o tom, co je podstatné. Jednání se nevztahuje k tomu, co není známo. Proto je vždy nutné, aby notář před tím, kdo má záměr a přede svědky tato ujednání, zřeknutí se a klausule na závěr zopakoval, přečetl a strany je potvrdily.

Základem smlouvy je to, co si strany dohodly, i když to v protokolu sepsaném notářem přímo nevyplývá. Domněnky vždy přísluší posuzovat soudci, ne notáři třebaže notář své domněnky vnímal tělesnými smysly a současně je zaznamenal.

Písemná forma právních úkonů § 11

Smlouva musí být vždy úplná, jinak je neplatná. Dochází-li ke smlouvám a ujednáním, je třeba vytvořit písemnou formu. Především tuto listinu doslovně přečíst. Pokud začne již smlouva platit, nesmí být kýmkoliv nic měněno.

Změna a doplňky notářských smluv § 12

Přesto toto ustanovení pamatuje na to, že notář může být znovu vyzván něco doplnit, změnit a odstranit. Takto musí změnu písemně zdokumentovat a předchozí ujednání zůstávají nadále v protokolech.

Potvrzení připravených dokumentů § 13

Pokud byly připraveny smlouvy pouze jednou smluvní stranou a byly přineseny k notáři k podpisu a potvrzení, ten musí být velmi obezřetný. Protože tu mohou chybět některé skutečnosti poškozující druhou stranu. On rozhodne, zda toto jednání zaznamená do protokolu. Může nastat situace, že ještě před nabytím

platnosti smlouvy může jedna nebo obě strany předložit k doplnění smlouvy. Toto před oběma stranami, svědky a notářem bude přečteno a potvrzeno. Jejich psané ujednání se poté zapíše do protokolu a bude vydáno potvrzení.

Protokolování a respektování místních způsobů § 14

Povinností notářů je, aby rozuměli všemu, co sledují, co se řeší a co sami v přítomnosti svědků vidí. To také protokolují a zapisují bez zamlčování a nejasností, při práci pracují v klidu a pozorně.

Úřední povinnost notáře § 15

Notář nebo písař jsou odměňováni. Neplatí jim lékaři, radní, duchovní a mniši. Jejich dokumenty jsou platné, ale mohou být požádáni o zpřístupnění svých těchto protokolů, nazývajících se imbreviatura. Dle Jindřicha Stejskala byly imbreviatury stručné záznamy notáře o jednotlivých bodech právních jednání psané na okrajích listin nebo do zvláštních sešitů. Každá obsahuje v záhlaví datum, indikci a určení místa. Poté následuje stručný popis jednání. Jedná se o podmínky veřejného zhotovování, v případě ztráty nebo smrti notáře nové vydání, je podmíněno příkazem soudce.

Rezignace, změna pečete § 16

Notář je do svého vysokého úřadu jmenován a bezdůvodně nemůže měnit pečeť, své dokumenty stvrzovat někým jiným a bez svolení nejvyššího knížete složit svůj úřad.

Dokumenty z cizího protokolu § 17

Pouze soudce může v důvodných případech povolit notáři, aby prováděl změny v jiných, cizích dokumentech a protokolech, které vypracoval žijící či nežijící notář.

Mazání a přidávání do dokumentů § 18

Ve výjimečném případě pokud notář dopisuje do dokumentu a dokladu informace, toto musí stvrdit svým podpisem a zaznamenat. Běžně tato činnost není povolena.

Forma dokumentů, listinný materiál, řeč § 19

Listiny se vydávají na pergamentu, notář nepoužívá žádných zkratek, nečitelných slov. Dokumenty jsou vždy vydávány v latině nebo v němčině a celými slovy.

Obnovení ztracených dokumentů § 20

Může se stát i to, že notář ztratí protokol. V tomto případě je možné předvolat toho, komu byl protokol vydáván a předáván před svědky a znovu jej v jejich přítomnosti vypracovat.

Vyvarování se omylům § 21

Aby nedocházelo k problémům mezi stranami, je notář povinen se vyvarovat omylů a dokumenty vypracovávat velmi důsledně.

Řešení chyb v dokumentech § 22

V případě, že byla listina přesto chybně vydána a došlo k formálním chybám, je nutné tuto vadu napravit za přítomnosti soudce.

Vydávání listin § 23

Notář může vydat listinu pro potřebu advokáta, dědice a nástupce bez souhlasu druhé strany. Nastanou-li pochybnosti, že by tento postup ohrozil další strany, rozhodne soudce.

Vyvarování se podezřelým okolnostem § 24

Listiny se vyhotovují na místě obvyklém a nemůže být zván na ukrytá místa, tajně v noci, pokud tomu nevede vysvětlující vážný důvod.

O závětích

Druhy závětí § 25

Existuje dle zákonů závět' písemná, ústní bez písemné formy, označována jako „Nuncupativum“ (tj. „vyslovená závět'“), která ke své existenci nepotřebuje písmo. Případný třetí druh závětí, která je vyslovena slepou osobou. Tu notář zapíše přede svědky, opatří pečeti a podepíše.

Svědkové závěti § 26

Císařský zákon praví, že při sepisování závěti má být přítomno sedm svědků. Možnost připouští svědků pět, kdy se řeší poslední vůle bez ustanovení dědice, nebo při předání svěřených statků v případě smrti. Zákon připouští sepsání závěti sedláky na vesnici s potřebou pěti svědků.

Vyžádání svědkové závěti § 27

K závěti jsou přizváni svědkové a pozváni proto, aby byla dosvědčena povaha skutku.

Prohlášení testátora § 28

Zapisovat poslední vůli může pouze ten, kdo umí psát a mluví srozumitelně.

Čtení závěti § 29

I notáři se vyhýbají v závěti těm, kteří neumí číst a psát a každá závěť i nesepsaná, musí být přečtena.

Vhodní svědci závěti § 30

Ti, kdo nejsou vhodní být považováni za svědky při sepisování závěti, se vyloučí. Tuto situaci musí notář rozpoznat. Aby nemusela být závěť označena za neplatnou, raději se pozve více svědků pro případ, že by ne všichni byli vhodní.

Písemná závěť § 31

Jednou z forem sepsané závěti o své vůli je i možnost, že za svého života nebude zveřejněna. To má ovšem podmínky: přítomno má být sedm svědků ve stejnou dobu, jsou svobodní, starší 14 let, každý z nich závěť podepíše a opatří pečeti. Autor závěti svoji vůli přede svědky podepíše - pokud umí psát, pokud ne, podepíše další osmý svědek.

Ústní závěť § 32

Další možností je ústní forma. Jedná se o to, že to, co má být závětí obsaženo, testátor před sedmi svědky vše pojmenuje a vyjádří.

Testament slepého § 33

Je zapotřebí tyto kroky. Opět je pozváno sedm svědků i notář. Testátor oznámí jméno dědiců, hodnost a stav k vyloučení pochybnosti. Jasně vysloví svojí

vůli týkající se dědiců, statků a předmětů v dědictví před svědky i notářem. Ve stejný čas se testátor na spodním okraji podepíše a zapečetí ho. On může také dle uvážení svojí vůlí nadiktovat a nechat ji přečíst notářem přede svědky. V tom případě, pokud dokument souhlasí s testátorovou vůlí, závěť bude jím a svědky podepsána a zpečetěna.

Pečeť § 34

Může být použita i pečeť jiného člověka v momentu kdy testátor nemá vlastní.

Dovětky slepých § 35

Tento postup při doplňování do závěti se musí dodržovat.

Odpovědnost notáře ve věcích závěti § 36

Trestné bude to, pokud notáři předepsané formy nedodrží.

O doručování císařských písemností

Doručování notáři § 37

Při vydávání císařských nařízení a vyhlášek je povinností notáře zpracovat kopii a originál vrátit původci.

Doručování většímu množství příjemců § 38

U přijímání písemností může být i více adresátů. V tomto případě notář pro každého vypracuje kopii originálu, tu před ním porovná a následně každému adresátovi odevzdá kopii. V případě souhlasu adresátů, může být vyhotovena jedna kopie (žijí v jedné vesnici, nebo v jednom domě).

Potvrzení doručení § 39

Doručení je vždy potvrzeno notářem, časem a místem doručení. V případě komplikací ze strany adresáta a nevhodného chování na adresu soudních úřadů je toto nutné nahlásit.

O jmenování zmocněnce a orgánů

Obsah zplnomocnění § 40

Pokud je třeba zplnomocnit zmocněnce pod vedením kurátorů a opatrovníků, vždy pouze s povolením a dekretem soudcem. Listiny ve věcech a obchodech,

kteřé vyžadují zvláštñí plnou moc v případech procesní plné moci je nutné správně a zřetelně vyplnit k účelu požadované věci.

Obsah přísahy § 41

V soudním řízení je zvykem skládat přísahu, ta obsahuje více kapitol. Přísaha byla vyslovována před papežem nebo císařem, kdy byla slibováno vykonávání úřadu nestranně, poctivě a věrně, aniž by se notář nechal ovlivňovat penězi, hloupostí a závistí, aniž by nadřžoval jiným a současně se zavazuje ve své přísaze starat se o dobro nemocných a chudých, o sirotky, toto vše bylo stvrzeno vystavením vysvědčení o přísaze, který dostal notář po zaplacení poplatku. Přisahající i jejich zástupci proto o těchto detailech musí být informováni a obsah kapitol je k listinám připojen. V případě důvodného soudního procesu žalobce a žalovaný nebo prostřednictvím svého zplnomocněného advokáta přísahají, že v případě dotazů, nic nezamlčí, proces nebudou prodlužovat, nebudou používat lsti a podvodu.

Přísaha navrhovatele § 42

Navrhovatel předkládá důkazy, které musí být pravdivé, nebo v jejich pravdivost věří a na odpůrci požaduje pod přísahou pravdivost.

Přísaha odpůrce § 43

Odpůrce vypovídá pod přísahou pravdivě, zda věří tomu nebo, co mu bylo předloženo.

O odvolacích listinách

Připustnost opravných prostředků § 44

Císařské právo a řád Svaté říše římské uvádí, že je k odvolání potřeba důkazů. Pokud je odvolání připustné, je toto potřeba učinit písemně s uvedením důvodů. Pokud bylo odvolání povoleno, zákon připouští se proti konečnému rozsudku odvolat přímo na místě, jakmile byl vyhlášen a písemné vyhotovení bude později. Pokud odvolání nastane až po delší časové době, musí být předáno písemně.

Právní znalosti notářů § 45

Bez pochyby všichni notáři musí znát klausule o své práci, o smlouvách a dokumentech, které jsou oficiálně platné a musí projevovat znalosti, kterými se zabývají v oblasti práva.

Vzdělávání notářů § 46

Současně mají i povinnost se vzdělávat v právních věcech, sledovat aktuální nařízení a v případě jejich nevědomosti nebo pochybnosti obracet se na učené a zkušené, aby nikomu svým rozhodnutím nikomu neublížili.

Notářovo učení

Výtky vůči písařům a notářům se týkaly i těch, kteří měli právnické vzdělání, a přesto jejich praktiky byly považovány za to, že vytahují peníze z kapes sedláků a občanů. Proto byl kladen důraz na to, aby se nevedly zbytečné procesy a právnické hádky. Pevnější kontrola práva spočívala i v tom, aby nekvalifikované osoby nevykonávaly práci v justici, notář vždy patřil do vyšší sociální vrstvy a měl být odborně schopný.

Předpokladem práce notáře, která je napsaná i v komentáři notářského řádu je, že k jeho úřadu sice není potřeba zvláštního vzdělání, ale notář té práci, kterou vykonává, musí rozumět. Musí jednat tak, aby nevznikly žádné pochybnosti, a na základě toho jim říšský notářský řád přikazuje další vzdělávání, kdy se mají učit ze dne na den.

Od notáře se alespoň očekává dobrá znalost jeho řemesla jako pozůstatek studia na filozofické fakultě. Pokud se od notáře očekává pouze sepsání a svědčení v jednání obou stran, potom spíše působí jen jako orgán, který zajistil důkazy a ne jako poradce.

Tomu svědčí i fakt, že notáři měli vzdělání i v učebních oborech na filozofické fakultě, neočekávalo se odborné vzdělání. Odborná kvalita notářů kolísala. Latinský text hovoří přesněji o jejich znalostech. Jde o fakt, kdy nebylo získáváno vzdělání na právnických fakultách. Hledělo se na požadavek *ars notaria*, tedy zvláštní právnická znalost.

Notářovo umění

Zkušební otázky jasně formulovaly postavení osoby notáře, kdo je notář a jeho úkoly. Hlavní úloha notářské činnosti tkví v popisu úkolu notáře „pilně zapsat, jednomu i druhému, a být diskrétní“.

Nestrannost notáře

Zde je vycházeno z toho, že notář je samostatný a není poradce jedné ze stran, také nemůže svědčit ve své vlastní věci, kde by byl v roli svědka, ale musí pracovat nestranně a přesně.

Dále je zakázáno povolení církevních notářů vypracovávat poslední vůli. Jedná se o nástroj, kterým se eliminuje zanechávání majetku církvi.

Na toto navazuje a upozorňuje edikt v případě střetů zájmů císaře Karla V. 1548 a další ustanovení notářského řádu, kde se právě rozlišuje činnost mezi notářem a soudcem. Zde se konstatuje, že jenom soudce je povolán k tomu, aby vyjasnil a rozhodl v nejasnostech ohledně zkratk a nepřesných vyjádření. Pouze povolením soudce může notář nahlížet do jiných protokolů a ve vlastních listinách své chyby opravovat. Notář se musí zdržet sporů a v případě pochybností se obrací na vůli soudce.

V tehdejším soudním systému se mělo za to, že si každý musí být vědom svého prohlášení a důsledků, proto jednájící strana měla možnost odmítnout, to co jí přitěžuje, o tom je měl notář poučit a vysvětlit jednotlivé klauzule. Jeho funkce se nejeví jako pouhá práce písaře, neboť provádí úkony právního poradce.

Povinnost notáře k vykonávání úřadu

Ve své přísaze slíbil povinnost vykonávat svůj úřad dobře, nikomu nic neodpírat a úřadu sloužit. Není v postavení pouhého svědka, ale je svobodným nositelem úřadu. Jeho práce slouží k veřejnému blahu a svůj úřad smí vrátit a ukončit do rukou nejvyššího knížete, od kterého úřad přijal. Úřadu ho zprošťuje ten, kdo ho do úřadu přijal. Notář je za obsah svých listin zodpovědný. On zaručuje, že jím zhotovené dokumenty jsou vedeny řádně a správně.

Otázka místa notářské činnosti

Výčitky, které vznikají z nevědomosti a jiných chyb notářů, mají tendenci poukázat na chyby jednotlivců, které jsou rizikové pro celou funkci úřadu. Říšský notářský řád vychází z toho, že notář je samostatný, nestranný a otevřený. Jakmile je dodržena určitá forma dokumentace a vše působí srozumitelně, tak smluvní strany se budou cítit zavázány. Jednotlivé formule jako právní jistota patří k notářské činnosti. Tyto zásady existují již v říšském notářském řádu z roku 1512.

Říšský notářský řád obsahuje mnoho konstruktivních principů nahlízející k všeobecnému prospěchu společnosti a jeví se jako nutné. Jeho smyslem je uspořádání veřejných zájmů. Vývojem se středověké právo setkává s právem moderním, jehož výsledkem je sjednocený notářský stav. Jeho principy nejsou samoučelné a chápou použité normy k uspořádání zájmů a potřeb společnosti. Tento kodex je nadčasovou záležitostí, povedlo se zakotvit již důležité části dnešního latinského notariátu.

S použitím známých forem směřovalo k dosažení a snaze definovat notářství jako veřejně prospěšnou instituci. Zákonné ukotvení nějaké instituce je většinou také projevem její slabosti. Ctižádostivým cílem bylo vydefinovat notářství. Tímto počinem se již nejednalo o neznámou instituci. Notariát vstupuje do právního stavu s vědomím zákonného uznání. Říšský notářský řád nepřináší nic nového, jen schvaluje veřejnoprávní notariát.

VI. ČESKÉ NOTÁŘSTVÍ

Musím se vrátit ke kořenům sahajících k existenci českého státu. Přemysl ve své osobě ztělesňoval nejen zdatného válečníka, nýbrž i muže díky svému angažmá v severní Itálii se měl tu čest seznámit s notářským institutem. Hříčky osudu jsou někdy nevyzpytatelné. Přítomnost českého krále byla důležitá, ale „*i živý styk biskupského stolce pražského s pokročilým světem vlašským,*⁷⁰ který zanechal stopu v české kotlině.

Středověké právo se již začíná posouvat svým principem k všeobecnému prospěchu a potřeb lidí k modernímu právu. To odpovídalo středověké myšlence teorie nákupu, kdy je nahlíženo na všeobecný prospěch a potřebu lidí jako za nutný.

Za období vlády Přemysla Otakara II. začínají budoucí veřejní notáři budovat notářskou profesi. „*Veřejní notáři té doby patřili mezi nejlépe vzdělané osobnosti a zasloužili se o zprostředkování renesanční vzdělanosti a myšlenek humanity našemu kulturnímu a právnímu prostředí.*⁷¹ Praze se dostalo takové cti, kde je založena vyšehradským proboštem notářská škola a význam je dán i tím, že Vyšehrad je místem velmi významné státnosti hned po Pražském hradu. Je nezpochybnitelné, že již ve 13. století veřejní notáři patřili mezi renesančně vzdělané osoby s vysokou úrovní. Právě Vyšehradská rétorská škola dala základy do dnešních dob. Z historických pramenů vyplývá, že zakladatelem této školy je Jindřich z Isernie, zastávající vysoký úřad v kanceláři Přemysla Otakara II. Mistra Jindřicha ani školu na tomto místě již nic nepřipomíná. Dosud nezodpovězenou otázkou zůstává, kdo mistra Jindřicha přivedl do Čech. Lze ovšem spatřovat snahu a určité pouto s Itálií. V královské kanceláři se setkáváme s odborníky z alpských zemí.

Notářská rétorská škola nabyla na významu. Ovšem nepůsobila sama. Další působila při biskupském chrámu sv. Víta. Škola na Vyšehradě se zabývala velice úzce zaměřeným programem. Obsahem výuky bylo především ars dictandi, to znamená umění sepisovat úřední listiny a psát úřední dopisy, čímž byla latina. La-

⁷⁰ STEJSKAL, Jindřich. *Vznik instituce veřejného notářství a její vývoj v zemích českých: historicko-právní studie.* (s.1): Nákładem vlastním, (1930), 41 s., str. 11.

⁷¹ KOTOUS, Jan. Vyšehradské kořeny notářského stavu v Čechách.. *Ad Notam.* 2013, roč. č. 2, .ISSN. 1211-0558, s. 22.

tina byla jazykem ovládající minulý svět kultury. České notářství se právem se zařadilo mezi vyspělou úroveň notářství. Právě v období Přemyslovy vlády působila řada notářů původem přímo z Itálie či alpských zemí, případně vzdělaných na italských univerzitách.⁷² V období Přemyslova vlády byla vytvořena podoba zemského soudu. I jeho syn Václav II, který se snažil o kodifikaci horního práva pod názvem *Ius regale montanorum*. Autorem je považován významný postglosátor Gozzia z Orvieta. Václav II. pokračoval v odkazu svého otce a využíval právníky z italských univerzit. V jeho období se stávali veřejnými notáři většinou duchovní.

To, co jeho předchůdci nemohli realizovat svojí aktivitou, završil Karel IV. Byla založena Karlova univerzita, již zmiňovaná Zlatá bula z roku 1356 a nepodařený pokus prosadit *Maiestas Carolinae*, obsahovala kapitolu o notářích. Již ve své době si císař uvědomoval, že je mnoho notářů a znalosti jsou nízké. Myslím, že i laická veřejnost ví, že pro Karla byl naprosto nepostradatelný a významný jeho rádce pražský arcibiskup a přítel Arnošt z Pardubic. Oba vytvářeli rozsah a podmínky veřejného notariátu.

Notáři za éry Karla nikdy nezaložili stavovskou organizaci, s jakou jsme se setkali v Itálii. Stali se součástí církevního prostředí. Král disponoval jedním poměrně důležitým právem, a to, jmenovat notáře. Pokud jmenování prošlo královským procesem, tak notář mohl požívat titulu - *notarius publicus*.⁷³

Vzpomeňme, že nejznámější osobností té doby byl svatý Jan Nepomucký, veřejný notář. Veřejní notáři nepůsobili jen v pražských městech, ale i v jiných městech, na univerzitách a při církevních institucích. V Karlově době veřejný notariát dosáhl vysoké prestiže, neboť i volba jeho syna Václava IV. za krále římského a slib papeži byl sepsán notářským zápisem notářskými úředníky. S obdobím nástupu husitství přichází úpadek právního učení pražského. V období husitských revolucí místo práva bylo mnohdy použito násilí. To dalo za příčinu i k odchodu vzdělanců do emigrace. V tomto období se dostává k moci byrokratická šlechta, mění se i podoba písemností, vytlačil se pergament a je nahrazen papírem. Latinský jazyk ustupoval, byl využíván národní jazyk. Lepší

⁷² KOTOUS, Jan. Vyšehradské kořeny notářského stavu v Čechách. *Ad Notam*. 2013, roč. č. 2, ISSN. 1211-0558, s. 21.

⁷³ STEJSKAL, Jindřich. *Vznik instituce veřejného notářství a její vývoj v zemích českých: historicko-právní studie*. (s. 1): Nákładem vlastním, (1930). 41 s., s.14.

období pro český notariát přichází až s volbou Ferdinanda Habsburského volbou z roku 1526 na český trůn, kdy o rok později potvrzuje v Novém dvorském řádu pro Čechy a Uhry centralizační program. Společná cesta českého a rakouského notářství je spojována s osobou Ferdinanda I. Je možné jednoduše předpokládat, že recepce Císařského notářského řádu z let 1512 do českého právního pořádku je snahou o sblížení politik notářství obou zemí.⁷⁴ V notářském řádu jsou obsaženy institucionální nedokonalosti z tehdejší doby a je výrazem tehdejšího notářského pořádku a chápání. Dualismus císaře Maxmiliána a říše, absence moci, která by prosadila zájmy společnosti nad zájmy jednotlivců, se projevila v notářské ústavě. Neboť plyne z Císařského notářského řádu, že smluvní strany se budou cítit zavázány, pokud bude dodržena určitá forma dokumentace a vše bude srozumitelné. Právní jistota patří k notářské činnosti, ale musí být oběma stranám vysvětlena. I notářský řád z roku 1871 je založen na základní myšlence právní jistoty. Notář musí jednat nestranně a transparentně k dispozici všem. Tato pravidla k notářské činnosti se objevují již v říšském notářském řádu z roku 1512. *„Zdá se, jako by byla zásoba vhodných právních instrumentů omezena, jako by se v právu jen zřídka objevovalo něco nového.“*⁷⁵

Přes tuto právní úpravu nedošlo k navýšení významu veřejného notářství vlivem bělohorských událostí. Ani Josefovi II. se reforma nezdařila, ale vyřešení neúnosné situace přinesl až rok 1848. Právě proto, že české stejně jako rakouské notářství se nacházelo v té době na nízké úrovni, docházelo k úsilí o zlepšení situace a zajištění spravedlnosti ve formě institutu notářství. Myšlenka vypracovat nový zákon došla až k notářskému řádu z roku 1850. Vzorem se stal francouzský notářský řád. V Českých zemích se stal základem a moderní právní úpravou pro soudní organizaci.

*„Aby co nejrychleji v život uveden byl nezbytný téměř ústav notářství za tím účelem, aby zřízen byl ústav státní, jehož by státní občané použití mohli tak, že by jim o právních jednáních dostávalo veřejných listin od osob k tomu státem ustanovených a pověřených.“*⁷⁶ Nebyla to poslední úprava, později došlo k dalším, které posilovaly záruky právního státu. Řád z roku 1850 nesplnil velká očekává-

⁷⁴ FOUKAL, Martin. Z dějin notářství: notářství v českých zemích do roku 1949. *Ad Notam*. 2003, jubilejní číslo, s. 3-4, ISSN 1211-0558.

⁷⁵ Kaiserliche Notariatsordnung von 1512. Spiegel der Entwicklung des Europäischen Notariats von Notar Dr. Jur. Dr. Herbert Grziwotz. C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung München 1995, str. 64.

⁷⁶ ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka § Jiránek, 1894, 401 s., str. 53.

ní, byl nahrazen o pět let později. Bohužel úprava tímto notářským řádem neposkytovala notářům slušnou obživu a tím se ztrácela vážnost stavu i kvalita práce. Opět v něm byly mnohá nová ustanovení a podmínky, kdo se mohl stát notářem. Práce v notářství se nesměla slučovat se státním úřadem. Mj. byla zde vymezená působnost notáře a způsob zániku oprávnění. Notáři i dobrovolně přispívali k vyšší úrovni všeobecných zájmů a působili ve spolcích profesního charakteru. Smyslem spolku bylo zaopatřit rodinu notáře po jeho smrti. Postupným vývojem dochází až počátkem 20. století k uznání práva a jeho jen krátké stabilizaci. Protože rok 1948 přináší nutnost se podřídit potřebám lidově demokratického zřízení.

Smyslem již vydaného řádu z roku 1871 je zajistit právní jistotu vymezení právních jednání a podmínek při právních úkonech. Tehdejší právní úprava chápe notáře jako správce státního úřadu notářství.

I v Čechách od té doby došlo ke slučování notářských sborů, které podléhaly notářské komoře. Zástupci notářských komor byla připravována novela, která se měla dotknout i například vnitřních stavovských zájmů a posílit samosprávu v notářství disciplinárními řízení, měla být zrušena notářská zkouška, kterou měla nahradit jednotná soudcovská. Novela vyvolala neklidné a široké diskuze a nebyla realizována díky nástupu světové války. Se vznikem Československé republiky byl vydán první Notářský časopis českého práva, z něhož vyplývající radost a vlastenectví a touhu po českém právnickém jazyku. Prvorepublikové notářství dalo základ založení Spolku československých notářů, ve kterém zdůrazňované češství bylo provázeno omezením pokoutnictví. Krokem proti československým zájmům dalo vzniku Spolku německých notářů v roce 1920 v Praze.⁷⁷

Přicházející historické události přinášejí zvýšené nároky na morálku příslušníky v notářství. V tomto období proto docházelo k úpadku příslušníků notářského stavu díky i tomu, že vyšlo nařízení vlády Protektorátu Čechy a Moravu o míšencích v povolání v notářském, kdy byli podle „práva“ židovští notáři vyloučeni z notářských komor a z veřejného života.

Po konci druhé světové války místo rozvoje notářství došlo k hluboké degradaci, protože se začalo začleňovat do tzv. lidově demokratického právního pořádku.

⁷⁷ FOUKAL, Martin. Z dějin notářství: notářství v českých zemích do roku 1949. *Ad Notam*. 2003, jubilejní číslo, ISSN 1211-0558, str. 11.

Tato doba nepřinášela nároky na morální způsobilost příslušníkům notářství. Protože mělo vazbu na historické notářství, z pohledu tehdejší moci se jevilo jako nebezpečná instituce. Svobodné notářství jako státní orgán byl zrušen v roce 1949 zákonem, který nahrazoval notářské komory krajskými notářskými sbory, ale vzhledem k politickému prostředí bylo zřejmé, že tato podoba nemůže dlouho vydržet. Přes značné problémy docházelo postupným procesem k přeměně notářství a k jeho většímu významu. V průběhu let docházelo ke změně kompetence státního notářství, při okresních soudech vznikala státní notářství. V návaznosti na vývoj byl uveden nový notářský řád z roku 1963. Docházelo k centralizaci obvodů do sídel okresních národních výborů.⁷⁸

Až do listopadu 1989 spíše bylo původní poslání notářství potlačováno. Vývojem nových politických událostí je podporována cesta k obnově notářství, na kterých se v 90. letech podílely významné osobnosti v oblasti práva. Roku 1992 byl přijat zákon č. 358/1990 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Česká republika po dlouhé době obnovila latinský typ notářství a začíná nová historie notářství v Čechách. Jak bude budoucnost vnímat historii, jak bude hodnotit čas, zda vývoj notářství se vyvíjel v myšlence pravidel demokratického státu, touto úvahou bych zakončila svojí práci.

⁷⁸ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. Vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8., str. 554-555.

VII. Z Á V Ě R

Hlavním smyslem mojí práce bylo podat přehledný celek historického vývoje vznikem, vývojem a koncem Svaté říše římské a osobnostmi, které ho prezentovaly. Ke každé historické etapě jsem uvedla pro mne zásadní rysy, čerpala jsem z historických pramenů, odborných učebnic. Ne ke všem tématům bylo dostatek zdrojů. Zmiňuji se právě o Svaté říši římské, která dala základ pozdějším jednotlivým státům a nové státy daly základ právu. Svatá říše římská se významně díky tradicím, osobnostem a územnímu vývoji zasloužila pro prosperitu a významnost práva. Paralelně se s vývojem práva rozvíjí i notářství. Další kapitola je věnována Maxmiliánovi. Neopomenutelnou roli v Habsburské monarchii a ve vývoji notářství hraje osobnost Maxmiliána I. V době jeho vládnutí hledal a prosazoval právo, které se mu významně podařilo zakomponovat do právního systému. On se prosadil o vážnost a důvěru ve veřejné instituce. Zasadil se o nestrannost a respekt. Měl nespornou zásluhu o notářství, jehož smyslem bylo zabraňovat sporům. Domnívám se, že odborná veřejnost oceňuje jeho kvality. Zasloužil se o založení říšského komorního soudu, o vznik Císařského notářského řádu a provedl správní reformu.

Další kapitola je věnována vývoj notářství v evropských zemích. Z historických pramenů je zřejmé, že písařská profese existuje od nejstarších dob. Z ní se vyvinul institut notářství. Tato instituce potvrdila význam potřeby pro lidstvo a svojí oprávněnost a nutnost ji využívat do současné společnosti. Přesto, že v některém období byla práce notáře spjata i s lidmi bez vzdělání, dokázala si důvěru opět získat a udržet.

Svět zaznamenal mnoho historických mezníků, které ho posunuly, změnily a ovlivnily. Mezi ně se řadí i Císařský notářský řád. V době svého vzniku přináší systém a pořádek. Notářský řád se v mé práci stal stěžejním tématem. Tato práce již v době svého vzniku je výjimečná jasnou formulací, která vymezila činnosti notářství, předpoklady pro ustanovení do funkce, dále například pojednává o závětích, o doručování císařských písemností, o jmenování zmocněnce a orgánů a odvolacích listinách.

Smyslem práce notáře dle říšského notářského řádu sloužit všeobecnému prospěchu. Tento notářský řád vyjadřuje nadčasovost až k dnešnímu obrazu latinskému notariátu.

V poslední páté kapitole věnuji vývoji notářství a popisuji jeho vývoj od náznaku veřejného notariátu až po notariát v českých zemích, kterého zosobňuje postava Přemysla Otakara II. až po obnovené notářství. Hlavní rysy jsou čerpány z jubilejního časopisu Ad Notam, vydané Notářskou komorou, tato problematika jinde nepopsána, byla zde popsána a stala se mi zdrojem informací a popsání uceleného přehledu.

VIII. RESUMÉ

Das Große Rom wurde zum Grund der Fortsetzung des Römischen Reiches. Das Reich wuchs aus Kriegen auf, verstärkte sich mit neuen Gebieten. Mit dem Tod des letzten Kaisers kam es zum Zerfall in den westlichen und östlichen Teil des Reiches. Der westliche Teil ging endgültig im Jahre 476 n. Chr. unter. Der östliche Teil begab sich auf eigene Reise fast 1000 Jahre. Folgende germanische Stämme im westlichen Teil bildeten Verbände und der fähigste Stamm war der Stamm der Franken, der das Fundament dem Fränkischen Reich legte. Die Karolinger stellen die nächste Epoche der Leitpersonen dar. Der bedeutendste von ihnen ist Karl der Große. Die Zeit der Karolinger bildete die Grundlage dem modernen Europa – der Ausbildung, dem Recht und der Staatsverwaltung. Nachfolgend kam es zur Teilung Europas in Frankreich und Deutschland. Der Fortsetzer des Römisch-Germanischen Reiches ist Otto I. - ein Herrscher, der auf die Tradition Karl des Größten anknüpft. Ein Bestandteil des großen Reiches waren die böhmischen Länder. Diese Stellung wurde in der Urkunde die Goldene Bulle von Sizilien aus dem Jahre 1212 bestätigt. Es kommt die Dynastie der Luxemburger, deren bedeutendster Vertreter König von Böhmen und römisch-deutscher Kaiser Karl IV. ist. In dieser Epoche entstanden die Länder der Böhmisches Krone. Der Kaiser festigte die Rechte des böhmischen Königtums durch die Goldene Bulle aus dem Jahre 1356. Das 15. Jahrhundert brachte dem Reich den neuen und offiziellen Titel „Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation“. Der Hauptgedanke war ein Reich auf dem vereinigten Sprachprinzip zu bilden. Die Linie der Herrscherzeit der Habsburger begann der Kaiser Rudolf I. auf dem europäischen Thron im Jahre 1273. Die Nachfolger dieses Geschlechts setzten bis zum Ende des Ersten Weltkriegs fort. Der Habsburger Thron wurde durch die systematische Kurfürstenwahl seit 1438 gesichert und diese Dynastie beherrschte auch den böhmischen Thron bis zum Zerfall von Österreich-Ungarn. Obwohl Heiliges Reich ging 1806 unter.

Ich hatte eine große Möglichkeit, mich mit der Persönlichkeit Maximilian I. von Habsburg zu beschäftigen, der ein weiterer Fortsetzer des Geschlechts ist. Seine Herrscherzeit im Heiligen Reich wird mit der Einleitung der Ordnung und Reformen verbunden. Der Grundmarkstein in der Gestaltung des neuzeitlichen Reichs legte Maximilian in der Vereinbarung mit den Reichsständen beim

Landtag im Jahre 1495. Er setzte sich für die Schaffung des ewigen Landfriedens, die Errichtung des höchsten Kammergerichts ein. Zum Ziel seiner Reformen wurde die Beachtung der Rechtsordnung. Er festigte seine Stellung im Reich.

Mittelalterliche Universitäten legten den Grundstein für den Notarstand, die ersten schriftlichen Erwähnungen sind in alter Vergangenheit bekannt.

Maximilians größtes Lebenswerk ist die Verfassung der kaiserlichen Notarordnung. Dieses Werk ist überzeitlich. Den Interessen und Bedürfnissen des Gesellschaft dienend.

Das letzte Kapitel befasst sich im Allgemeinen mit der Beschreibung der Entwicklung des tschechischen Notariats. Die Anfänge der bedeutenden Epoche datieren in der Zeit Ottokar II. Přemysl. Der Fortsetzer seines Nachlasses war Wenzel II. In die böhmische Rechtsordnung war die Bemühung um den Empfang der kaiserlichen Notordnung aus dem Jahre 1512. Es handelt sich um Annäherung der Notarpolitiken beider Länder, böhmischen und österreichischen. In späteren Jahren wurden weitere neue Gesetze erlassen. Und der Prozess wird im Jahre 1992 vollendet. Es beginnt eine neue Epoche der Geschichte.

IX. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Balík Stanislav a Balík Stanislav: Právní dějiny evropských zemí a USA, 2010, str., 64-65.

Bogdan Henry: Historie Habsburků: sedm století rodu, 2003, 1. vydání, 46-58, str. 55, str. 56, 69-71, str. 73, str. 75, str. 79-88, str. 145.

Brázda Jiří, Bébr Richard a Šimek Pavel. Notářství – jeho vývoj, organizace a pravomoc (srovnávací studie), 1976, 1. vyd., str. 7-11, str. 10-13, str. 16-19, str. 23-27, str. 37, str. 38-39.

Čornej Petr, Čornejová Ivana, Rada Ivan, Vaníček Vratislav: Dějiny Zemí Koruny České, 1992, str. 47.

Dějiny právního stavu a právnických profesí, 1999, 2. rozš. vyd., str. 45.

Foukal Martin: Z dějin notářství: notářství v českých zemích do roku 1949. Ad Notam, 2003, jubilejní číslo, str. 2, 3,4, 5-6, str. 3-4, str. 11...

Größingová Sigrid-Maria: Maxmilián I.: zakladatel habsburské světové říše, 2004, vyd. 1, str. 190, str. 221, str. 222..

Hägermann, Dieter: Karel Veliký, Vládce Západu. 2002, 1. vyd., str. 32-33., str. 11, str. 12

Ibid, str. 16-17, str. 16

Kaiserliche Notariaordnung von 1512, 1995, str. 35, 36 – 39, 37 – 40, 64.

Kotous Jan: Vyšehradské kořeny notářského stavu v Čechách. Ad Notam, 2013, roč. 2, str. 22, str. 21.

Macháč Martin, Počátky notářství v českých zemích, Ad Notam, 2009, str. 73-74.

Müller, Helmut ve spolupráci s Karlem Friedrichem Kriegerem, Hannou Vollrath a redakcí Meyer Lexikon. Dějiny Německa (z něm. originálu přeložil František Kubů ... et al.), Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 603 s. ISBN 80-7106-188, str. 29, 31-32, str. 42-43

Řád císařského majestátu pro veřejné notáře, jak mají svůj úřad vykonávat. „Deutsches Notarinstitut, 2012, str. 112, str. 30.

Schelle Karel a kol: Právní dějiny, 2007, 112, 208-209, 212 – 213..

Schelleová Ilona: Organizace soudnictví, notářství a advokacie: vysokoškolská právní učebnice, 1997, str. 247.

Schmöckel Mathias: Bild des Notariate Seit der Frühem Neuzeit Deutsches Notarinstitut, 2012, str. 14-16, str. 112, str. 27, str. 16, str. 20-21, str. 28.

Skřejpek Michal et al.: Právnický stav a právnické profese v minulosti. 2007, 1. vyd., str. 36-41, str. 166-167.

Stejskal Jindřich: Vznik instituce veřejného notářství a její vývoj v zemích českých historicko-právní studie, 1930, str. 8-9, str. 11, str. 14.

Šediva Václav, ed.: Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec, 1894, str. 3, str. 53.

Šediva Václav, O notářství u Římanů a jeho dalším vývoji v Itálii. Ad Notam, 1996, str. 16, 17

Vojáček Ladislav, Schelle Karel, Knoll Vilém: České právní dějiny, 2010, 2. vyd., str. 51., str. 52-53, str. 554-555.

Volný Zdeněk a kol.: Toulky minulostí světa, díl 3., 2001, str. 6.

Volný Zdeněk a kol., Toulky minulostí světa, díl 5, 2003, str. 6-7

Vorel Petr: Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj zemí Koruny České 1526-1618. 2005, 1. vyd., str. 32-33, str. 44, str. 45, 45-46, str. 55-56, str. 33-60, str. 66.

Wikipedia. org

SEZNAM PŘÍLOH

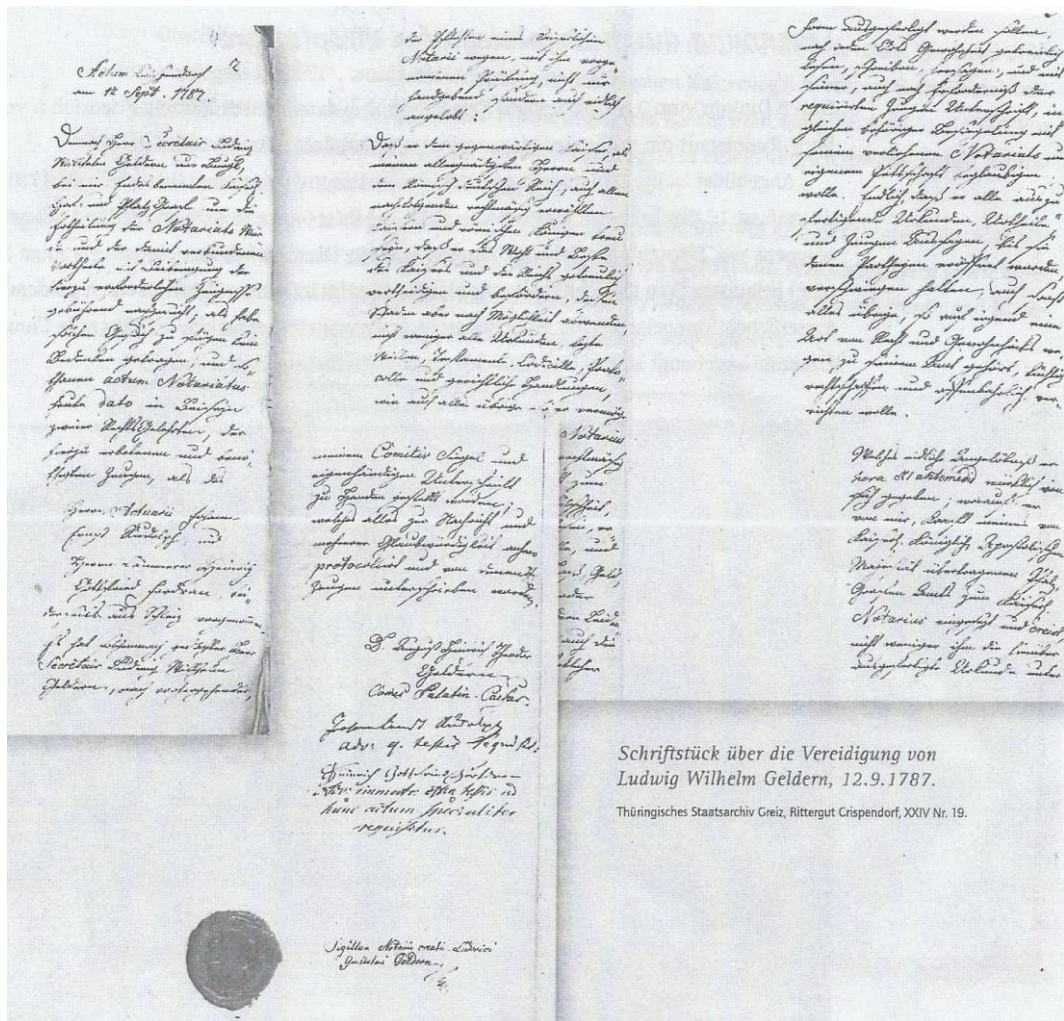
- Obr. 1 Razidlo císaře Karla VI., erb. střední kategorie
- Obr. 2 Dokument o přísaze Ludwiga Wilhelma Gelderna, 12. 9. 1787-
Dokument o přísaze od jeho staršího bratra Dr. Augusta Heinricha Theodora Gelderna. Jedná se o část rozsáhlého aktu, jenž obsahuje notářská jmenování asi 20 osob doktorem Geldernem. Byl rovněž připojen i otisk razidel nově jmenovaného notáře.
- Obr. 3 Vyobrazen dokument, kterým císař Ferdinand III. propůjčil titul lantkraběte. Dokument je složen ze sedmi listů sešitého pergamenu a je psán latinsky, Ačkoliv se jedná pouze o titul malého komitivu na doživotí, byl dokument opatřen velkou císařskou pečetí v červeném vosku, vnitřek je obklopen erbovním znakem a dvojřadým popiskem. Tento otisk převzal Ferdinand III. od Ferdinanda II.
- Obr. 4 Portrét ukazuje Wenera Köhneho, jenž byl notářem v Haarlemu, a jeho zaměstnance Jana Bosche. Jedná se o dílo nizozemského malíře. Tento obraz působí věcně a jednoduše a vyzařuje určitý klid a netečnost. Suverénně se prezentuje jako střed obrazu a doslova staví svého zaměstnance do stínu. Působí seriózně a vzbuzuje důvěru.
- Obr. 5 Řád císařského majestátu, k informování veřejných notářů, jak svoje úřady vykonávají mají. Johann Schöffner, Mainz. 1512.
- Obr. 6 Císař Maxmilián I.
- Obr. 7 Formulářem *Creatio publici Notari* jmenuje císař Karel IV. neznámou osobu veřejným notářem. Zatímco formulářem *Creatio publici Notari a Comite Paltaino* je notář jmenován císařským lantkrabětem.
- Obr. 8 Pečeť císaře Josefa I., velká kategorie.
- Obr. 9 Pečeť A. H. T. Gelderna.
- Obr. 10 Otisk listu notářských jmenování Dr. Geldernem.

Obr. 1

Razidlo císaře Karla IV., erb. střední kategorie

Dokument o přísaze Ludwiga Wilhelma Gelderna, 12. 9. 1787. Dokument o přísaze jeho staršího bratra Dr. Augusta Heinricha Theodora Gelderna. Jedná se o část rozsáhlého aktu, jenž obsahuje notářská jmenování asi 20 osob doktorem Geldernem. Byl rovněž připojen i otisk razidel nově jmenovaného notáře.

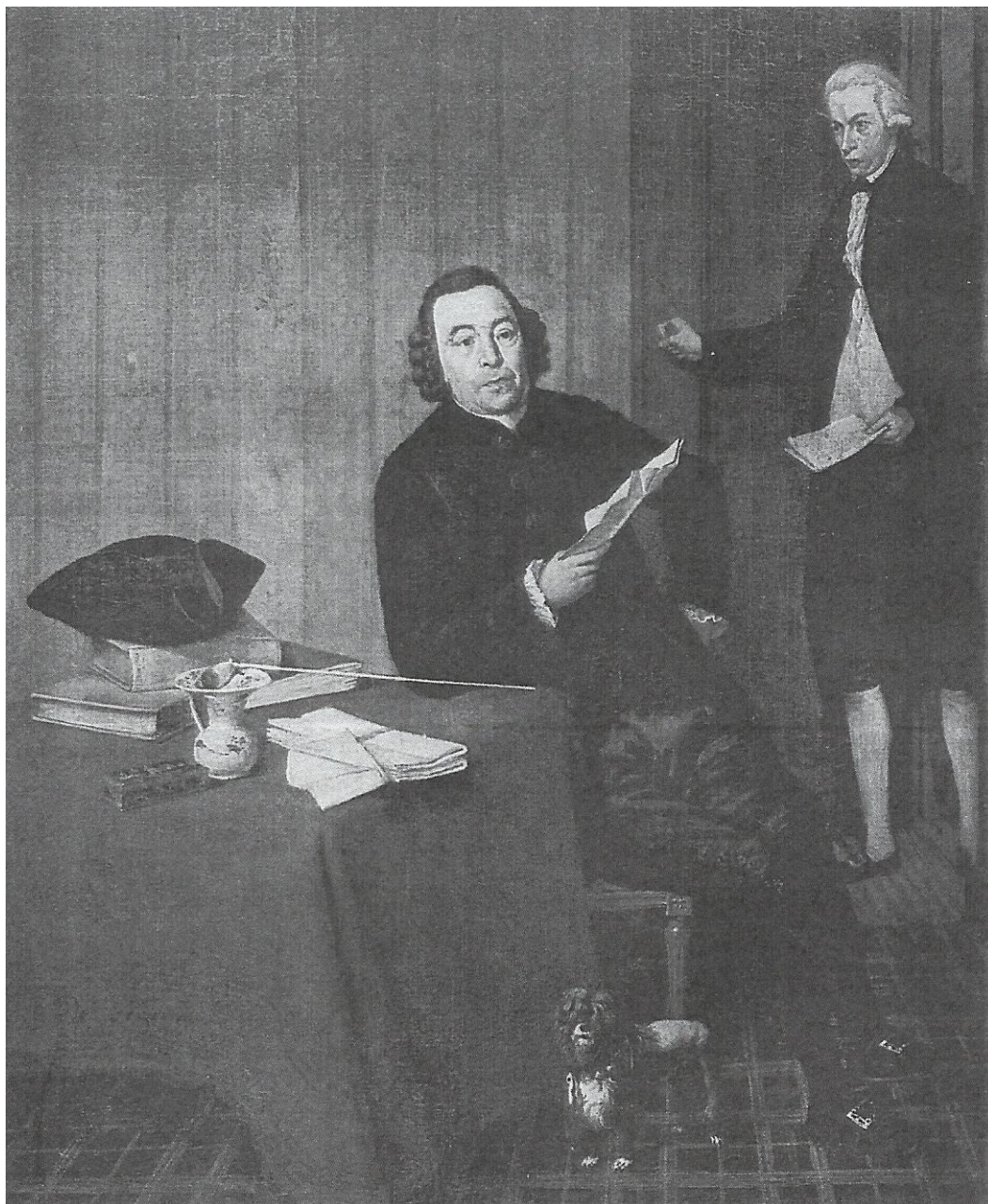

Schriftstück über die Vereidigung von Ludwig Wilhelm Geldern, 12.9.1787.

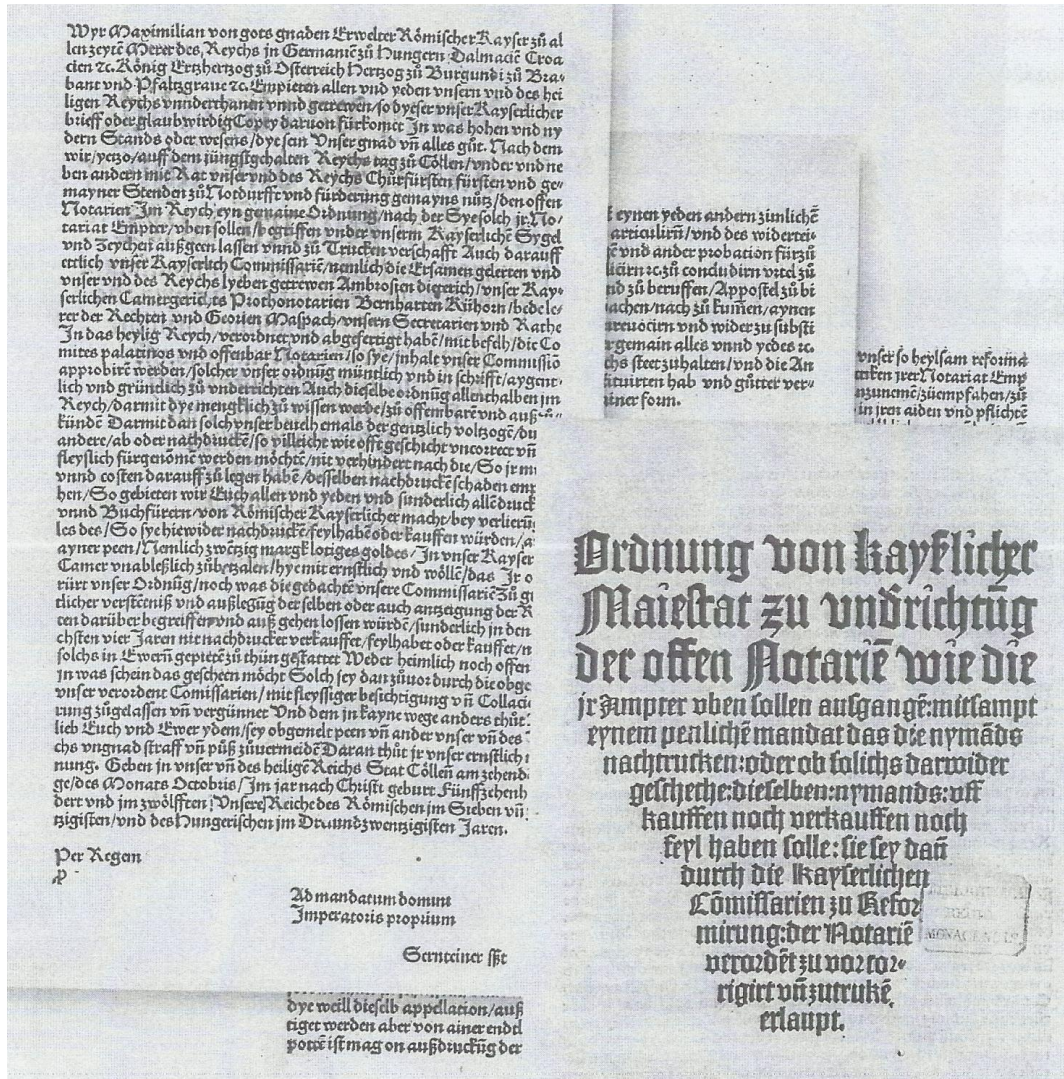
Thüringisches Staatsarchiv Greiz, Rittergut Crispendorf, XXIV Nr. 19.

Obr. 4

Portrét ukazuje Wenera Köhneho, jenž byl notářem v Haarlemu a jeho zaměstnance Jana Bosche. Jedná se o dílo nizozemského malíře. Tento obraz působí věcně a jednoduše a vyzařuje určitý klid a netečnost. Suverénně se prezentuje jako střed obrazu a doslova staví svého zaměstnance do stínu. Působí seriózně a vzbuzuje důvěru.

Řád císařského majestátu, k informování veřejných notářů, jak svoje úřady vykonávají mají. Johann Schöffner, Mainz 1512.

Wyr Maximilian von gots gnaden Erwelter Römischer Kayser zu al
 len zeyt Adere des Keychs in Germaney zu Hungern Dalmacie Croa
 cien zu König Erzhertzog zu Osterreich Hertzog zu Burgund zu Bra
 bant vnd Pfaltzgrau zu Lothieren allen vnd yeden vnser vnd des hei
 ligen Keychs vnderthanen vnd getrewen so dyese vnser Kayserliche
 brieft oder glaubwirdig Copye darvon fürkomet In was hohen vnd ny
 den Standa oder weisheit dyer In vnser gnad vñ alles güte Nach dem
 wir yezo auff dem jüngst gehalten Keyche tag zu Cölln vnder vnd ne
 ben andern mit dar vnser vnd des Keychs Christen fürsten vnd ge
 mayner Stender zu L. Todt vñ fürderung gemaß nüs / den offen
 Notarien In Keych yn gemaine Ordnung nach der Syesolch jr Lo
 thariat vñ dier vber sollen / begriffen vnder vnser Kayserliche Syed
 vnd Seyche außfgen lassen vñnd zu Truchen verschafft Auch darauff
 vnser Kayserlich Comissarie / nemlich die Ersames geleren vnd
 vnser vnd des Keychs lyber getrewen Ambrosian dierreich / vnser Kay
 serlichen Camergerichte Prothonotarien Vberharten Kithon / hede le
 ter der Rechart vnd Gouern Dalspach vnser Secretarien vnd Rahe
 In das heylig Keych verordnet vnd abgsetzt habe mit befall die Co
 mites palatinos vnd offenbar Lotharien so sye / inhalt vnser Commissio
 approbirt werden solcher vnser ordnung mündlich vnd in schrift / aygen
 lich vnd gründlich zu vnderrichten Auch die selbe ordnung allenthalben im
 Keych darmit dyer menglich zu wissen werde / zu offenbare vnd auß
 kündt Darmit dan solch vnser befall enals der geizlich volzogt / du
 andere / ab oder nachdruckt / so vñliche wie offte geschicht vnser vñ
 fleyllich fürgerichte werden möcht / mit vber vnder nach die / So jr m
 vñnd costen dar auff zu legen habe / desselben nachdruckt Schaden em
 hen / So gebiet wir Luch allen vnd yeden vñ sündelich alle durt
 vñnd Buchfürer von Römischer Kayserlicher mache bey veruirt
 les der / So sye hiewider nachdruckt feyl habe oder kauffen würden / a
 ymer pen / Nemlich zwanzig margt lotiges goldes / In vnser Kayser
 Camer vnableslich zuberzalen / hyc mit ernstlich vñ wöllt / das Ir o
 rir vnser Ordnung / noch was die gedachte vnser Comissarie zu gi
 tlicher verstein vñ außschlag der selber oder auch anzugung der R
 ten darüber begriffen vñ auß gehen lassen würdt / sündelich in den
 solche in Lwan gepiet zu thun gestarter Weder heimlich noch offen
 In was schein das geschehen möcht Solch sey dan zuuor durch die obge
 vnser verordnete Comissarien / mit fleyliger besichtigung vñ Collac
 vñng zügelassen vñ vergünnet Vnd dem in kayne wege anders thue
 lieb Luch vñd Lwer yden / sey obsondt pen vñ ander vnser vñ des
 che vngnad straff vñ pñh züuacmaide / Daran thut jr vnser ernstlich
 nung. Geben In vnser vñ des heilige Reichs Stat Cölln am zehend
 gedee Donars Decobis / Im jar nach Christi geburt fünffzehnd
 dert vñnd im zwölften / vnser Reiches des Römischen im Sieben vñ
 zigisten vñnd des Hungarischen im Dru und zwanzigsten Jar.

Per Regem
 P
 Ab mandatum domini
 Imperatoris proprium
 Sencione sse
 dyer weil dieselb appellation / auß
 teger werden aber von einer endl
 yone ist mag on außdrucktig der

teynat yeden andern zünliche
 arriatun / vñnd des widerrei
 t vñnd ander probation für zu
 lürn / c. si condu diti vñnd zu
 nd zu beruffen / Appofel zu bi
 nach / nach zu lumen / aymer
 aruocant vñnd wider zu substi
 r gemain alles vñnd yedes re
 chs steer zuhalten / vñnd die An
 huren hab vñnd güter ver
 tiner seun.
 vnser so heylsam reformir
 arten weil Notariat Emp
 zungem / zü empfaben / sit
 in irer aiden vñnd pfliche

**Ordnung von kayflicher
 Majestet zu vndrichtig
 der offen Notariē wie die
 jr Jampter vben sollen aufgangen: mittlampt
 pynem peuliche mandat das die nymads
 nachdruckten: oder ob solichs darwider
 geltliche: dieselben: nymands: uff
 kauffen noch verkauffen noch
 feyl haben solle: sie sey das
 durch die kayflichen
 Comissarien zu Befoz
 mirung: der Notariē
 verordnet zu vor: rigier
 vñ zurucke
 erlaupft.**

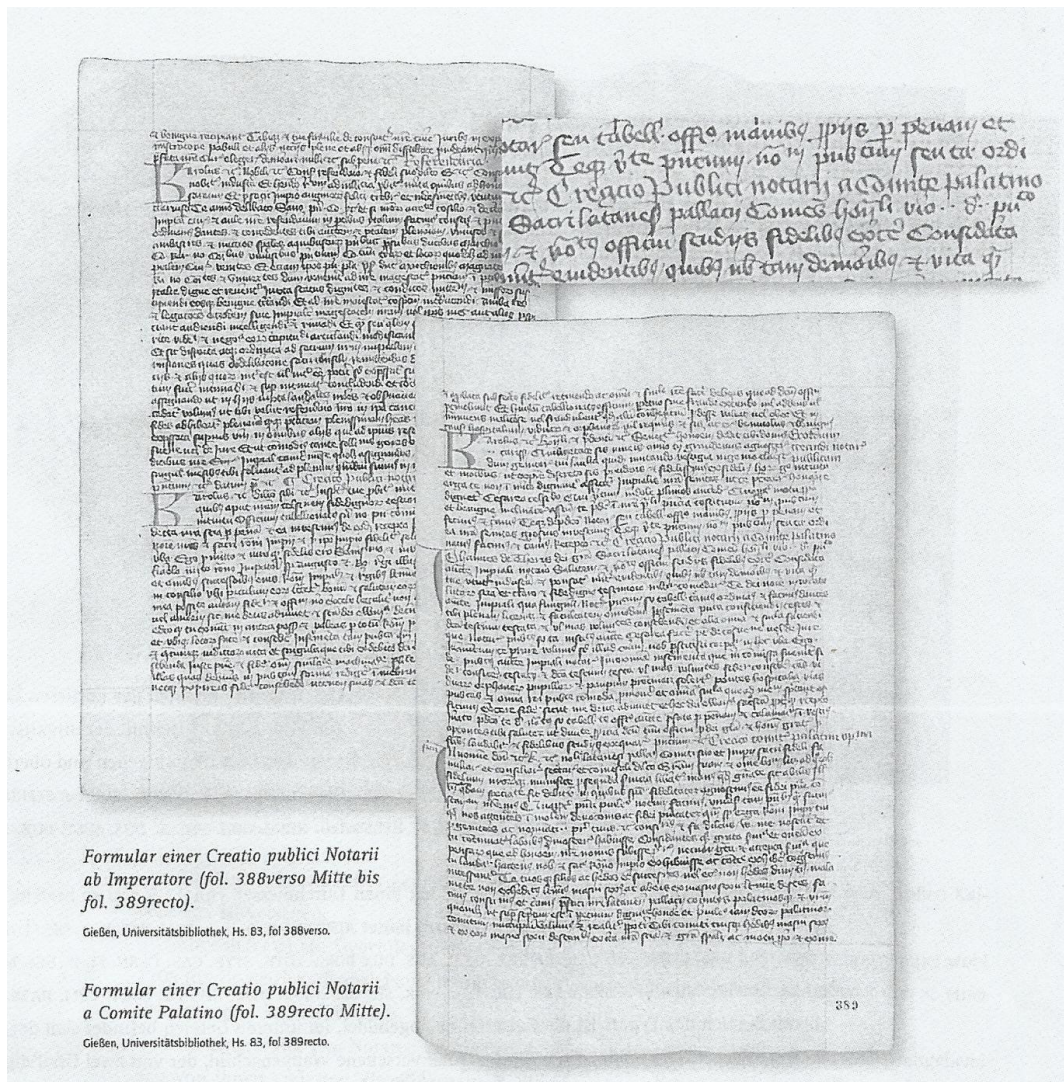
Obr. 6

Císař Maxmilián I.

Obr. 7

Formulářem Creatio publici Notarii jmenuje císař Karel IV. neznámou osobu veřejným notářem, zatímco formulářem Creatio publici Notarii a Comite Paltaino je notář jmenován císařským lantkrabětem.

Formular einer Creatio publici Notarii ab Imperatore (fol. 388verso Mitte bis fol. 389recto).

Gießen, Universitätsbibliothek, Hs. 83, fol. 388verso.

Formular einer Creatio publici Notarii a Comite Palatino (fol. 389recto Mitte).

Gießen, Universitätsbibliothek, Hs. 83, fol. 389recto.

Obr. 8

Pečeť císaře Josefa I., velká kategorie.

die Verpflichtung selbst vor, bei Ernennung auswärtig ist der von ihm bevollmächtigte Vertreter angegeben) dann Name und Stand des neuen Notars — alle waren juristisch vorgebildet, ein Beweis, wie gewissenhaft Geldern sein Amt aufgefaßt hat — ferner ist angegeben, ob ein Notariatsiegel des neuen Notars den Alten beiliegt (S), endlich sind bei einzelnen kurze Nachrichten über ihr ferneres Leben beigefügt:

Crispendorf 12. Sept. 1787. Secretair Ludwig Wilhelm Geldern aus Burgl (S.) — er, wie die folgenden vier Geldern, ist ein jüngerer Bruder des Hofpalzgrafen. Starb 1. April 1816 zu Lobenstein als Geheimrat und Vorstand der Landesverwaltung; kurz nach seinem Tode wurde seiner Witwe und seinen Kindern der reichsliche Adel als „von Geldern“ erneuert. [Gotha. Briefadel. S.-B. 1917, S. 261].

— 6. Nov. 1787. Cand. jur. Gottlieb Christian Alberti aus Hohenleuben.

— 9. Nov. 1787. Amts-Registrator Friedrich Wilhelm Richter aus Schleiz. (S.)

— Advocat Christian Friedrich Reithardt aus Schleiz (S.); war 1799—1826 Stadtkämmerer in Schleiz, † das. 1856. [Schmidt, Gesch. d. Stadt Schleiz III. S. 377. — Schleiz 1916].

Helldorf, 25. Okt. 1788 (durch Hofadvocat Stadtsyndicus Reinmann) den Herzogl. Sachs.-Sülbb. Hofadvocat Johann Friedrich Sieber aus Helldorf. (S.)

Crispendorf, 20. Jan. 1790. Advocat Heinrich Christoph August Gähler aus Schleiz (S.). War 1802—1806 Senator in Schleiz, † das. 1806. [Schmidt, Gesch. d. Stadt Schleiz III. S. 377. — Schleiz 1916].

Greiz, 29. Nov. 1790 (durch F. Reuß.-Pl. Rath u. Amtmann Christian Gottfried Popp): den F. Reuß.-Pl. Regierungsadvocat u. Ober-Greitzschen Amts-Actuaris Johann Christian Ferdinand Ludwig.

Crispendorf, 15. April 1791. Cand. jur. Johann Wilhelm Geldern aus Burgl (S.). Starb 4. Nov. 1825 zu Burgl als R. R. Desterr. Major, F. Reuß. a. L. Generaladjutant; d. d. Greiz 19. Mai 1816 wurde ihm der Adel als „von Geldern“ erneuert. [Gotha. Briefadel. S.-B. 1917, S. 262].

Böhmec, 15. Aug. 1791 (durch Herz. Sachs.-Coburg. Hofadvocat Stadtsyndicus Albrecht Conta): den Amts-Accessit David Christi. Gottlob Leube zu Saalfeld. (S.)

Greiz, 3. Jan. 1792 (durch F. Reuß.-Pl. Rath u. Amtmann Christian Gottfried Popp): den F. Reuß.-Pl. Regierungsadvocat Carl Wilh. Kunze aus Naitschau.

Crispendorf, 27. Febr. 1792. Cand. jur. Ernst Victor Geldern aus Burgl (S.), † Offenbach 14. April 1855 als Großherz. Hess. Landrat a. D.

— ... 1792. Cand. jur. Johann Wilhelm Hemleben aus Saalfeld (S.), † Saalfeld Dez. 1818 als Hofadvocat.

— 5. Febr. 1794. Cand. jur. Erdmann Friedr. Trütschler aus Mühlstorf. (S.)

— 10. Mai 1794. Canzler Secretair Advocat Friedrich Christian Franz aus Schleiz. (S.)

Untermhaus, 10. Dez. 1794 (durch G. Reuß.-Pl. Amts-Actuar Christian Heinrich Beder): den Amts-Accessit Christian Friedrich Eisenschmidt (S.), sowie den Cand. jur. Johann Christoph Hofmann (S.), beide zu Gera-Untermhaus.

Ebersdorf, 20. Dez. 1794 (durch G. Reuß.-Pl. Amtmann Georg Christoph Fichtner): den G. Reuß.-Pl. Advocat Heinrich Ernst Benedikt Lehmann aus Ebersdorf.

Crispendorf, 6. Juni 1795. Cand. jur. Carl Leonhardt Heubner aus Schwarzenberg.

— 3. Okt. 1795. Cand. jur. Christian Rudolph Geldern

zur Burgl (S.) † Burgl 17. Juli 1805 als F. Reuß.-Pl. Altuar u. Amtsadministrator.

— 21. Okt. 1795. Cand. jur. Gottlob Friedrich Geldern aus Burgl, † Burgl 6. Jan. 1830 als F. Reuß.-Pl. Justizrat und Amtmann zur Burgl.

— Cand. jur. Johann Heinrich Rudolph aus Schleiz (S.) † Schleiz 5. Nov. 1818 als F. Reuß.-Pl. Amts-Kommissar u. Senator zu Schleiz. [v. Strauch, Reichsunmittelbare Herrschaft S. 28. Rattowitz, Pöhnitz 1912].

Böhmec, 12. Jan. 1797 (durch Notar Albrecht Wilhelm Ernst Conta): den Stud. jur. u. Lotterie-Officiant Friedrich August Riedel. (S.)

Crispendorf, 23. Mai 1797. Advocat Carl August Hölzer aus Lobenstein (S.)

— 24. Okt. 1797. Cand. jur. Carl Wilhelm Gebler a. Greiz.

— 16. Aug. 1798. Advocat Carl Christian Wilhelm Klöber aus Thettau im Baireuthischen.

— 1. Aug. 1800. Cand. jur. Christian Wilhelm Jani aus Schleiz. (S.)

— 22. Okt. 1800. Cand. jur. Johann Heinrich Seidel aus Schleiz. (S.)

— 9. Febr. 1802. Cand. jur. Carl Christian August Franz aus Schleiz. (S.)

— 7. Juni 1802. F. Reuß.-Pl. Regierungsadvocat Johann Friedrich Philipp Rein zu Greiz.

— 21. Febr. 1804. Juris practicus Carl Gottlob Blüher zu Saalburg.

— 16. Mai 1804. Amtscapitl Heinrich Gottlieb Frank aus Schleiz. (S.)

— 23. Aug. 1804. F. Reuß.-Pl. Rentmeister u. Reg.-Advocat Heinrich Carl Friedrich Pechler aus Greiz.

In der Zeit vom 30. Sept. 1787 bis 28. Mai 1806 legitimierte der Hofpalzgraf Dr. Geldern zusammen 120 Uneheliche; bemerkenswert ist dabei, daß er nach dem Wortlaut seines Palatinalediploms, da er die unehelichen Kinder von „allein Fürsten, Grafen und Freiherren ausgenommen“ legitimieren durfte, auch zwei Adelige ehelich gesprochen hat, während in gleichzeitigen Diplomen deutscher Kaiser das Legitimationsrecht ausdrücklich auf uneheliche Kinder Bürgerlicher beschränkt blieb. Die beiden angeregten Fälle waren:

1. Zu Crispendorf 6. Dez. 1792 wird dem Churf. Sachs. Esandart-Furter beim Husaren-Regiment, Carl Ludwig Kosspoth, dem unehelichen, am 15. Juni 1774 zu Leipzig geborenen Sohn der Sophie Dorothee Reischel aus Ebersdorf und des Carl Ferdinand Ludwig von Kosspoth, Churf. Sachs. Rittmeister in Bucha, auf des letzteren Antrag eine Legitimationsurkunde ausgestellt. (Carl Ludwig † Neustadt, Orla 9. Juni 1817 als Kgl. sächs. Rittmeister. s. Gotha, Urabel S.-B. 1903 S. 463).

Desgleichen wird legitimiert zu Crispendorf 19. Aug. 1801 die bei ihrem Vater in Cümla lebende Christiane Wilhelmine Feilich, die uneheliche, am 13. Mai 1794 zu Kürbitz geborene Tochter der Anna Christiane Müller aus Jhosen (als Vater fälschlich im Kirchenbuch Johann Pusin, Musikanter aus Böhmen angegeben) und des Heinrich Christian Ernst Alscanus von Feilich auf Cümla, auf des letzteren Antrag.

Zu Schleiz, 2. Dez. 1790, bedankt sich George Friedrich Reitner beim Hofpalzgraf Dr. Geldern für das ihm überfandte Wappendiplom. Sein Familien-Wappendrief de No. 1697 sei verloren gegangen, das Wappen stamme von der Schlacht bei Jentha her.

Leider ist das Wappen nicht in den Alten beschriebener; offenbar handelt es sich nur um Bestätigung einer vorgelegten Wappenzeichnung. Ueber den mit dem Wappen Beklehenen liegen weitere Nachrichten nicht vor.